

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1865.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 372.

ΤΡΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΜΗΡΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ,

*Ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἱστορικῶν
παραδόσεων*

τοῦ καθηγητοῦ

Κ. Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 371.)

Β΄.

(Γεν. ἱστορ. μάθ. 68.—Παρεδόθη τῇ 18 Δεκεμβρίου 1863.)

Κύριοι,

Εἰς ὅσα εἶπομεν χθὲς περὶ Ὀμήρου ἐπιτάσσομεν σήμερον ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος. Οἱ ἀρχαῖοι οὔτε ἀφορμὴν οὔτε ὄρεξιν εἶχον νὰ ἐνδιατρίβωσιν εἰς τὰ ζητήματα ἐκεῖνα τῆς κριτικῆς λεγομένης ἐπιστήμης, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπ' ἐναντίας ἐντραφῶσι μεθ' ἡδονῆς ἀβήρητοι οἱ νεώτεροι. Ἄντι νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν ἄγονον καὶ ξηρὰν ἔρευναν περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, ἀνεγίνωσκον αὐτὰ, καὶ τοῦτο πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀπέλαυσιν, ὅχι πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς γνησιότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων λόγων.

Τὴν σήμερον ἐξ ἐναντίας μεταξὺ τῶν ἑκατὸν ἀναγνωστῶν τοῦ Ὀμήρου ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ οἱ μὲν 10 ἀναγινώσκουσιν αὐτὸν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, οἱ δὲ 90 φιλολογικῶς καὶ κριτικῶς, πρὸς φιλολογικοὺς κριτικοὺς καὶ ἱστορικοὺς, ὀλίγιστοι δὲ τινες καὶ πρὸς αἰσθητικοὺς σκοποὺς. Τὸ ἐμὸν μέρος τάττομαι ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων, καὶ νυχθήμερον ἄνεγίνωσκον τὸν Ὀμηρον οἱ νέοι Ἕλληνες ὅπως οἱ ἀρχαῖοι, τουτέστι πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀπέλαυσιν, ὅχι ὅπως οἱ νεώτεροι πρὸς φιλολογικοὺς σκοποὺς. Ταῦτα λέγων δὲν ἀποκρούω τὴν φιλολογίαν, διότι ἄνευ αὐτῆς σήμερον εἰς ἡμᾶς εἶνε ἀκατάληπτος ὁ Ὀμηρος· ἀλλ' ἡ φιλολογία πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς νέους ἀναγνώστας ὡς μέσον, ὅχι ὡς σκοπὸς, ὡς κλεῖς ἀναπεταννύουσα τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἄλλος ὁ λόγος περὶ τῶν καθ' αὐτὸ φιλολόγων τῶν ἀφιερωσάντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς φιλολογίας. Εἰς τούτους προκείσθω ὁ Ὀμηρος ὡς ἐν ἀνατομικῷ ἀμφιθεάτρῳ πτώμα πρόχειρον εἰς παντὸς εἶδους φιλολογικὴν ἐξέτασιν, ἔρμαιον καὶ χάρμα τῆς ἀνατομικῆς αὐτῶν σμίλης. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Ὀμήρου ὡς ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς, ὅπως οἱ καθολικοὶ χριστιανοὶ πιστεύουσιν εἰς τὸ θεόπνευστον τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ἐθαύμαζον τὸν ποιητὴν καὶ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ δύναμιν,

ἀλλὰ θαυμάζοντες δὲν ἐξεμηδένιζον καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν, ἀλλὰ προετίμων μᾶλλον νὰ τὸν κατατάξωσι μεταξὺ τῶν ἀθανάτων τοῦ Ὀλύμπου, ἢ νὰ παραγκωνίσωσι τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ ἐρεβεννὸν σκότος τῆς ἀνυπαρξίας. Μόνον μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅτε ἐν γένει ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται ἡ γραμματικὴ, ἡ κριτικὴ καὶ αἱ λοιποὶ φιλολογικαὶ ἐπιστῆμαι, ἤγειραν φωνὴν κατὰ τοῦ Ὀμήρου οἱ φθονεροὶ καὶ πικρόχολοι Ζωῖλοι, καὶ οἱ κριτικοὶ Ἀρίσταρχοι, οἵτινες οὐ μόνον στίχους ἐξεβέλιζον ἀθετοῦντες ὡς νόθους, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρους τὰς τελευταίας ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας. Τῶν Ἀλεξανδρινῶν δὲ τούτων κριτικῶν οἱ λεγόμενοι χωρίζοντες προέβησαν εἰς τοσοῦτον μόνον, ὥστε νὰ εἴπωσι ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια δὲν εἶνε ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ἀλλὰ διαφόρων. Ὅτι δὲ ὁ Ὀμηρος ἐσχεδίασε καὶ ἐποίησε τὰ ποιήματα αὐτοῦ, τοῦτο οὐδεὶς ποτε τῶν ἀρχαίων ἐφαντασθῆ νὰ διαμφισθητήσῃ. Ἡ ἀμφιβολία αὕτη περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ποιητοῦ ἐξεφράσθη πολλάκις παρὰ πολλῶν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἀλλ' ὡς ἐν παρόδῳ τῆδε κακεῖσε συγγραμμάτων διαφόρου ὕλης καὶ φύσεως ῥιφθῆσα, παρημελήθη οὐδ' ἔτυχε προσοχῆς τινος παρὰ τῶν πεπαιδευμένων ὥστε ὁ κόσμος ἔμεινεν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ πατροπαράδοτον πίστιν εἰς τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὀμήρου μέχρις ἐσχάτων.

Ὁ πρῶτος, ὅστις ἐκλόνησε τὴν πίστιν ταύτην, ἐπὶ μακρὸν δὲ χρόνον καὶ εἶχεν ἀνασπᾶσθαι αὐτὴν πρόρριζον παρὰ πολλοῖς, εἶνε ὁ διάσημος φιλόλογος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος Αὐγουστος Οὐόλφιος, ἐκδοὺς τὰ ἀτελεῖ μείναντα μέχρι τέλους *Prolegomena ad Homerum* (Prolegomena ad Homerum) ἐν ἔτει 1795. Οὗτος εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων πολυκρότου ὀμηρικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐπελύθη κατὰ τρόπον ἀποδεκτὸν παρ' ἅπασιν κοινῶς καὶ ἀσπαστόν. Τὰς κυριωτέρας τῶν φάσεων, ὅσας περιεῖχε ἡ ἀλληλοδιαδόχως τὸ ὀμηρικὸν τοῦτο ζήτημα θέλω ἐκθέσθαι εἰς ἡμᾶς, Κύριοι, ὅσον ἐνεστὶ συντόμως, καὶ καθ' ὅσον μόνον ἐπιτρέπουσι τὰ στενὰ ὅρια μαθήματος τῆς γενικῆς ἱστορίας. Ἡ γνώμη τοῦ Οὐόλφριου εἶνε ἐν περιλήψει αὕτη. Τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα συνεκροτήθησαν κατ' ἀρχὰς ἐκ σειρᾶς μερικῶν τινῶν καὶ ἀσυναρτήτων ἀσμάτων, τὰ ὁποῖα συγκολληθέντα ἐπειτα πρὸς ἀλλήλα συναπετέλεσαν τὰς δύο ἐποποιίας. Ἡ συγκόλλησις δὲ αὕτη ἐγένετο ἀβιάστως καὶ ἀνευ τινὸς βλάβης τῆς καλλιτεχνικῆς ἐνότητος καὶ οἰκονομίας τῶν ἐποποιῶν, διότι τὰ μικρότερα ταῦτα κατὰ μέρος ἔσματα ἢ *ῥαψωδίαί*, ὡς ἀναφερόμενα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μυθικὸν κύκλον, καὶ ποιηθέντα ὑπὸ διαφόρων μὲν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ

πνεύματος ἐμπνεομένων ἀοιδῶν, εἶχον ἅπαντα ὁμοίον τύπον, ὁμοίαν γλῶσσαν καὶ ὁμοία ἐν γένει τὰ προσόντα καὶ τὰς ἀρετάς, ὅσαι ἦσαν ἀναγκαῖαι εἰς συγκρότησιν ἐνὸς ὅλου καὶ ἐνιαίου ποιήματος. Οἱ διάφοροι οὗτοι ἀοιδοὶ ἀνῆκον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σχολὴν, τὴν ἰωνικὴν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς καὶ οἶον ποιητικὸς ἦρωες ὑπῆρξεν ὁ Ὀμηρος, ἐξαφανίσας αὐτὸς ὡς ὑπέρτερος τὰ ὀνόματα τῶν συναδέλφων. Τὰ κατὰ μέρος δὲ ἔσματα ἢ ποιήματα ταῦτα προωρισμένα εἰς ᾧδὴν κυρίως καὶ ἀκρόασιν, ὅχι καὶ ἀνάγνωσιν, παρεδίδοντο διὰ ζώσης ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ διεσώθησαν οὕτω διὰ τριῶν τεσσαρῶν ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ μνήμης ψαλλόμενα καὶ ἀπαγγελλόμενα ὑπὸ ἀοιδῶν καλουμένων ῥαψωδῶν. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἕκτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου συνηρμολογήθησαν εἰς ἕν ὅλον μετὰ διαφόρους προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις ὑπὸ ἐπιτροπῆς λογίων ἀνδρῶν, τοῦ Ζωπύρου, Ὀνομακρίτου, Ὀρφείου καὶ Κογγύλου, ἐπὶ τῷ ἔργῳ τούτῳ διορισθείσης ὑπὸ τοῦ τυράννου, καὶ τότε πρῶτον κατεστρώθησαν ἐν βίβλῳ διὰ τῆς γραφῆς καὶ προσέλαβον τὴν μορφήν καὶ τὴν σειρὰν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔχοντα διεσώθησαν καὶ μέχρις ἡμῶν.

Εἰς τοὺς λόγους, οὓς φέρει ὁ Οὐόλφιος πρὸς στήριξιν τῆς γνώμης του, προσετέθησαν καὶ ἄλλοι ὑπ' ἄλλων, ὧν ἀπάντων οἱ κυριώτατοι εἶνε οἱ ἑξῆς: Ἡ γνώμη τῆς γραφῆς εἶνε, λέγουσι, πολλῶ ἀρχαιότερα ἢ ὅσον νομίζει ὁ Οὐόλφιος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀναιρεῖ ὅμως τὴν γνώμην αὐτοῦ, διότι ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἦτο λίαν μετρία, περιοριζομένη μόνον εἰς τὴν μετὰ πολλοῦ κόπου ἐγγράφειν ὀλίγων μόνον λέξεων ἐπὶ λίθων ἢ μετάλλων, οὐδ' ἀνεπτυγμένη οὕτως, ὥστε νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῆς εἰς καταγραφήν ὀλοκλήρου βιβλίου. Ἐὰν ἦτο πάγκοινος ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς, τότε ἤθελον περιωθῆ, λέγουσιν, εἰς ἡμᾶς καὶ πλείοτεροι εἰδήσεις περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ πρὸ πάντων ἡ πάγκοινος καὶ εὐκόλος χρῆσις τῆς γραφῆς ἤθελε κινήσῃ τινὰς ν' ἀναγράψωσιν εἰς βιβλία τὴν περὶ τῶν ἱστορικῶν ἀγνώστων ἐκείνων χρόνων ἱστορίαν. Ἐὰν ἦτο τότε γνωστὴ καὶ ἐν χρῆσει ἡ γραφὴ διατί νὰ μὴ γίνῃ μνεῖα αὐτῆς μηδ' ἅπαξ κἀν παρ' Ὀμήρῳ; Ἐκτὸς δὲ τούτων πάντων, ἐὰν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἡ γραφὴ, δὲν ἤθελεν ὑπάρχει παρὰ τῷ ποιητῇ ἡ διαφορὰ καὶ ποικιλία ἐκείνη τῶν διαλεκτικῶν τύπων, ἀλλ' ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἤθελεν ἦνε κωνοικωτέρα, ὁμαλωτέρα καὶ ὁμοιομορφότερα. Ἀνάγκη ἄρα νὰ δεχθῆ τις ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα διετηροῦντο ἀπὸ μνήμης ἀλλὰ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ ἦνε λίαν μακρὰ, διότι ἡ ἀπομνημόνευσις αὐτῶν θὰ ἦτο ἀδύνατος ἢ Ἰλιάς ἄρα καὶ ἡ Ὀδύσεια δὲν εἶνε δυνατόν ἅμα ἐκδοθῆσαι ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου νὰ ἦσαν οὕτω μα-

κρὰ, ὅπως διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐν τοῖς ὀμηρικῶν ποιήμασι πολλάκις μνημονευόμενοι ἀοιδοὶ ψάλλοισιν εἰς τὰ συμπόσια τῶν ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἄσματα ὅχι μακρὰ καὶ εἰς ἐν συμπόσιον, ὅσον πολλὰς ὥρας καὶ ἀν διαρκέση, εἶνε ἀδύνατον νὰ ψαλῆ μέχρι τέλους ἡ Ἰλιάς ἢ ἡ Ὀδύσεια. Ἀλλὰ τὸ ὅτι αἱ ἐποποιεῖται αὐταὶ δὲν ἦσαν ἐξ ἀρχῆς συνηρμολογημέναι οὕτως, ὅπως διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, τοῦτο ἀποδεικνύεται κατὰ τοὺς Οὐόλφριανούς οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων λόγων ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν, ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς ποιότητος διαφόρων τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ἢ εἶνε πολλὰ κατώτερα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν λοιπῶν ἢ δὲν συναρμολογῶνται ἐντελῶς πρὸς τὸ ὅλον, καὶ ἐκ διαφόρων μικρῶν περιστατικῶν καὶ εἰδήσεων, αἵτινες ἐξελέγχονται ἀντιφατικαί πρὸς ἀλλήλας. Ἰδίως δὲ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἰλιάδι πολλὰ τεμάχια καὶ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα ὡς μερικὰ μὲν διαφόρων ἡρώων ἐγκώμια εἶναι ἀξιόλογα, ἀλλ' ὡς ἐπεισόδια παρεμβαλλόμενα εἰς ἐπικὸν ποίημα, οὐτινος κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ ποιητικὴ διεξήγησις τῆς μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως, καταλαμβάνουσι πάρα πολὺν τόπον, καὶ συμποδίζουσι τὴν πρόοδον τῆς ἀφηγήσεως καὶ τὴν κανονικὴν καὶ ὁμαλῶς ἀλληλοδιαδόχον ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων σκηνῶν καὶ περιπετειῶν τοῦ ποιήματος. Ἐπὶ τέλους δὲ προσεπιβρῶνυει πάσας ταύτας τὰς ἀποδείξεις καὶ ἡ ῥητὴ μαρτυρία τῶν ἀρχαίων, ὅτι αἱ διαφοροὶ τῆδε κακεῖσε διεσκορπισμέναι ῥαψωδίαί πρῶτην φοράν συνηρμολογήθησαν εἰς ἕν ὅλον ἐπὶ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων Οὐόλφριανῶν ἐξέχει ὁ Lachmann, ὅχι ἦτο τὸ Οὐόλφριου ἐξόνους καὶ διάσημος φιλόλογος. Οὗτος ἰδίως ἀπερῆνατο ὅτι ἡ Ἰλιάς μέχρι τοῦ φόνου τοῦ Ἐκτορος συνεκροτεῖτο κατ' ἀρχὰς ἐκ 16 μερικῶν ἀσμάτων, ἢ αὐτοτελῶν καὶ ἀρτίων καθ' ἑκατὰς ῥαψωδίων, τὰς ὁποίας καὶ ἀνακατέστηεν ὁ Lachmann κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῦ, καὶ προσέζειται μετὰ ταῦτα τὴν ὕλην εἰς 16 ῥαψωδίας ἀνακατασταθεῖσαν οὕτως Ἰλιάδα καὶ εἰς δύο εἶτι ἄσματα δίκην παραρτημάτων, κατ' ἀναλογίαν τῶν γερμανικῶν ἐποποιῶν. Ὡς λόγον δὲ κύριον τῆς τοιαύτης αὐτοῦ διασκευῆς, πλὴν μικρῶν τινῶν καὶ ἀναξίων λόγου ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἀντιφάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν, φέρει ὁ Lachmann, ὅτι ἐποποιεῖται οὕτω μακρὰ, ὅποια ἡ Ἰλιάς, ἦτο ἀδύνατον νὰ διασωθῆ διὰ μακροῦ χρόνου ἀπὸ μνήμης μόνον, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῆς γραφῆς. Τὰ δὲ ποιήματα, ὅσα ἐψαλλον κατὰ τὰς διαφόρους ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐορτὰς οἱ ῥαψωδοὶ καὶ οἱ Ὀμηρίδαι, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν οὕτω μακρὰ ἐποποιεῖται, ὅποια ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια.

Ἡ νέα αὕτη αἵρεσις ἐπροξένησεν ἀπανταχοῦ τῆς

Γερμανίας καὶ τῆς Εὐρώπης μέγαν κρότον, καὶ ἡ λεπτομερὴς ἐκθεσις τῶν κατὰ τὴν αἵρεσιν ταύτην ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν νέαν ἱστορίαν τοῦ III. καὶ IV. αἰῶνος μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ ἐκθεσις καὶ ἀπεικόνισις ἐνὸς τῶν οὐσιωδεστάτων στοιχείων τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὀρίζεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν φιλολογικῶν τούτων ἐργασιῶν καὶ εἴτε καλῶν εἴτε κακῶν αἵρέσεων τῶν νεωτέρων χρόνων, διὰ τοῦτο ἡ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων εἰς τοὺς νεωτάτους τούτους φιλολογικοὺς χρόνους ἀντεπιστροφή τοῦ βλέμματος ἡμῶν δὲν εἶνε οὔτε ἄχρηστος οὔτε ἀνάρμος εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔργον ἔχει καὶ νὰ φανερώσῃ τὰ διάφορα καὶ ποικίλα νήματα, ὅσα συνέχουσι πρὸς ἀλλήλας τὰς διαφόρους ἐποχὰς, καὶ τὰς διαφόρους περιπετείας τῆς πνευματικῆς τῶν ἐθνῶν ἀναπτύξεως. — Ἡ παράδοξος αὕτη καὶ παράτολμος περὶ τῶν ὀμηρικῶν ποιημάτων γνώμη τοῦ Οὐόλφριου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν εὐδοκίμησεν, ὡς προεβέβη, μεγάλως ἀπανταχοῦ. Ἐν Γερμανίᾳ ἠκούσθησαν κατ' ἀρχὰς φωναὶ τινες κατὰ τοῦ παραβόλου καινοτόμου τῆς ἱστορίας τῶν γραμμάτων, ἀλλ' αἱ φωναὶ αὐταὶ οὐδεμίαν τυχούσαι ἀκρόασεως ἐπνίγησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γενικοῦ θορύβου καὶ τῆς γενικῆς ὄλου τοῦ κόσμου ἐπιδοκιμασίας, εἰς ἣν μεγάλως συνετέλεσε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισήμου αἰρεσιάρχου. Τὸ δ' ἐτι σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι ἡ παράδοξος αὕτη καινοτομία καὶ αἵρεσις συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὸ νὰ μεταβληθῶσιν ἐξ ὑπαρχῆς αἱ ἐπικρατούσαι ἰδέαι περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φύσεως τῆς ποιήσεως τῶν ἀρχαιότερων χρόνων ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ἀπειροπληθοῦς ὄχλου τῶν ὡς διὰ μαχητικῆς ῥάβδου ἀναφυσέντων διαφόρων καὶ ποικίλων φιλολογικῶν ζητημάτων ἢ πέτρα τοῦ σκανδάλου, τὸ καθ' αὐτὸ ζήτημα τὸ περὶ Ὀμήρου, ἐδέσθη ν' ἀρθῆ ἐκ μέσου ἐφ' ἱκανοῦ χρόνου διάλειμμα καὶ νὰ ἐξαφανισθῆ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ θαυμάσιος δαίμων τῆς ὀμηρικῆς ποιήσεως ἐξητμήσθη εἰς πολλὰς καὶ ἀπειροπληθεῖς ἀτμίδας καὶ βανίδας ποιητικῆς εὐφροσύνης ἐκρημίσθη ὁ θεσπέσιος ἀοιδὸς ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐπικοῦς ποιητὰς ὑψηλοῦ καὶ μονήρους θρόνου, ὅπου ἐκάθητο ὑπερνέφελος μέχρι τοῦδε, καὶ διεμερίσθη εἰς πολλοὺς μικροὺς Ὀμήρους, τοὺς Ὀμηρίδας, οἵτινες κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀλλήλους διαδεχόμενοι καὶ ποιοῦντες ἕκαστος μικρὰς ῥαψωδίας κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν τοῦ διδασκάλου καὶ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Ὀμήρου, τούτεστιν ἀπεικονίζοντες πιστῶς ἐν ταῖς ῥαψωδίαις αὐτῶν τὸ δημοτικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ, καὶ ὅχι τῆς ἰδίας αὐτῶν φαντασίας τὰ τεχνικὰ δημιουργήματα στιχουργοῦντες, εὐρέθη ἐπὶ

τέλους να έχωσι τοιαύτας ἑκαστος βραψωδίας πεποιημένας, ὥστε συναρμολογηθεῖσαι μετὰ τρεῖς καὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐπὶ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου συνήρθησαν οὕτω πρὸς ἀλλήλας, ὥστε συναπετελέσθησαν δύο, αἱ ἀρισταὶ τοῦ κόσμου, ἐποποιεῖται. Τότε δὲ πρῶτον ἐκ τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος τούτου ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἔννοια τῆς δημοτικῆς καὶ ἔθνικῆς ποιήσεως, νὰ ἐξελεγχθῇ σαφῶς καὶ ἐναργῶς ἡ σχέση αὐτῆς καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὴν τεχνικὴν, καὶ νὰ διορθωθῇ ἡ προτέρα ἐσφαλμένη θεωρία, καθ' ἣν δύο εἶδη μόνον ποιήσεως ὑπῆρχον ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλα ἀντιμαχόμενα καὶ διάφορα, ἡ τραχὺ καὶ ἀπελέκτος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας φυσικὴ δημοτικὴ ποίησις, καὶ ἡ καθ' αὐτὸ τεχνικὴ ποίησις, ἡ ἀξιόλογος καὶ ἐπίζητος. Αἱ ἔννοια αὗται διωρθώθησαν τότε πρῶτον καὶ ἐτελειοποιήθησαν ἐπὶ τὸ ἀληθέστερον ἅμα καὶ ἐναργέστερον καὶ σαφέστερον, τῆς ἀφορμῆς ἐκ τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος δοθείσης. Διότι ἡ Ὀμηρικὴ ποίησις ἐξηλέγχθη τότε ὅτι εἶνε ἀμφοτέρων καὶ δημοτικὴ καὶ τεχνικὴ, ὅτι συνάπτει ἐν ἑαυτῇ τὰ ἄλλως ἀσύναπτα φαινόμενα καὶ διεστώτα στοιχεία, τὴν φυσικότητα καὶ τὴν τέχνην, ὅτι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ὀμηρικὴ ποίησις εἶνε ὁ ἄμεσος καρπὸς, ἡ ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ δαιμονίου ἄμεσος, ἄνευ σκέψεως καὶ οἶον διὰ καλλιτεχνικοῦ πρίσματος ἀντικατόπτρις τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἔθνους. Ἐκτοτε ἀνθρηνήθησαν τὰ ποιητικὰ ἀρχεῖα τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἤρξατο στρεφόμενη ἡ προσοχὴ τῶν σοφῶν εἰς τῶν διαφόρων ἐθνῶν τὰ δημοτικὰ ἄσματτα, ὧν διάφοροι συλλογαὶ ἐξεδόθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους πρὸς διαφόρων. Κατὰ δὲ τὴν νέαν ταύτην ἀνσκαφὴν τῶν ποιητικῶν θησαυρῶν τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ὡς διὰ νὰ ἐκδικήσῃ ἡ νέα Ἑλλάς τὸν Ὀμηρόν της, καθ' οὗ εἶχεν ἐγερεθῆ ὁ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου ἐκεῖνος ἀγὼν, ἀπῆνεγκε καὶ ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ποιητικῇ ἀγωνοθεσίᾳ αὐτὴ πάλιν τὰ πρωτεῖα, διότι αὐτῆς τὰ δημοτικὰ ἄσματτα, καὶ ἰδίως τὰ κλέφτικα τραγούδια ἐκέρδησαν τὸν στέφανον τῆς νίκης. Τότε δὲ, ἀφοῦ διὰ τῶν περὶ τὸν Οὐόλφιον ἤρθη ἐκ τοῦ μέσου ὁ Ὀμηρικὸς κολοσσὸς, καὶ ἔμεινεν ἐλεύθερον τὸ στάδιον τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε πλέον διὰ τὴν κριτικὴν ἐκείνην καὶ σκεπτικὴν γενεάν ὁ οὐρανομήκης τῆς ἐπικῆς ποιήσεως Τιτάν, πρὸς ὃν μηδὲ ν' ἀναβλέψῃ κἀν ἐτόλμα τις πρότερον, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς παραφροσύνη καὶ τὸ νὰ διανοηθῇ τις νὰ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς αὐτόν, τότε ἐνθάρρυνθεις ἐκ τῆς τετελεσμένης ἤδη τοῦ ποιητικοῦ ἤρωος δολοφονίας καὶ ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ποιητῆς, ἐκῆρυξεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἀφοῦ ἀγαθὴ τύχη ἢ κριτικὴ ἀπῆλλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου, ἐπεδόθη εἰς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπεχείρησε τὴν σύνταξιν τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος τοῦ

Ἐρμάννου καὶ τῆς Δωροθέας, τῆς ὁποίας ἡ ἀφορμὴ ἐκτίθεται ἐν τῷ ὠραίῳ τούτῳ ἐλεγειακῷ διστίχῳ:

• Denn wer wagte mit Göttern den Kampf? und wer mit dem einen?

Doch Homeride zu sein, auch nur als letzter, ist schön.

• Τίς πρὸς θεοὺς ἠγωνίσθη θνητός ποτε; τίς πρὸς τὸν ἕνα; Πλὴν Ὀμηρίδης, καὶ ἂν ἔσχατος ἦσαι, καλόν.

Ἄλλ' ἡ κατὰ τοῦ Ὀμήρου ἐκδοθεῖσα θανατικὴ ποινὴ οὐδαμῶς ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς ἐπικοὺς σκοποὺς τοῦ Goethe, οὐδ' ἐτόλμησε βέβαιά ποτε οὐδ' αὐτὸς ἐκεῖνος νὰ καυχήθῃ διὰ τοῦτο. Ὁ Ἐρμάννος καὶ ἡ Δωροθέα εἶνε ὠραιότατον ποίημα πλήρες ἀληθῶς ποιητικῶν καλλονῶν, εἶνε ἀριστοῦργημα μικτοῦ τινος εἶδους εἰδυλλιακῆς καὶ ἐπικῆς ποιήσεως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἀπέχει ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς. — Ἄν ὅμως, μὴ ὠφελῆθεις ὡς ποιητῆς ἐκ τῆς ποιητικῆς του ταύτης ἀποπειρᾶς, ὠφελήθη κἀν ὡς κριτικὸς ὁ Goethe, τοῦτο θέλομεν ἴδῃ ἀκολουθῆσαι.

Διὰ μακροῦ χρόνου ἐπεκράτησεν ἐν ὅλῳ τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ ἡ παράδοξος τοῦ Οὐόλφριου αἵρεσις· καὶ ἂν δὲ ἐνδομύχως δὲν ἐπειθετό τις εἰς τοὺς λόγους τοῦ αἰρεσιάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ εἴπῃ τίποτε ἐξ αἰδοῦς καὶ ἐκ φόβου μὴ φανῇ ἄκριτος καὶ ἀφελῆς· διότι τοιαύτη εἶνε ἡ δύναμις τῶν παραδόξων ἐπὶ παντὸς εἶδους ζητημάτων, ὅταν καταντήσωσι συρμῶς, ὥστε παραλύουσι τὰς δυνάμεις καὶ αὐτοῦ τοῦ μάλιστα αὐτεξουσίου καὶ αὐτοκεφάλου, ὅστις ἀπελπιζόμενος ν' ἀντισταθῇ μόνος αὐτὸς εἰς τὸ σφοδρὸν καὶ ἀκαταμάχητον βεῦμα τοῦ συρμοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς ἀφίνεται καὶ παρασύρεται ὑπ' αὐτοῦ. — Ἐπὶ τέλους ἤλθεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Οὐόλφριανῶν, καὶ ἤλθε σφοδρὰ, ἀντιτάξασα κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως γνώμης πολλοὺς λόγους, ὧν οἱ κυριώτατοι εἶνε οἱ ἐξῆς: ἡ θαυμασιὰ ἐνόησις καὶ ἡ μέχρι τῶν ἐσχάτων λεπτομερειῶν προεσχεδιασμένη οἰκονομία τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων· τὸ ὁμοίμορφον τῆς γλώσσης, τῶν μέτρων, τῆς φράσεως καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ἡ πλὴν ἐλαχίστων τινῶν καὶ ἀναξίων λόγου διαφορῶν τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τῆς Ὀδυσσεΐας ἐν τῇ ἐκδοχῇ καὶ ἐρμηνείᾳ τῶν μύθων καὶ θεοτήτων ὁμοιότης, ὅπερ εἶνε σπουδαιότατον. Ἀπέδειξαν ὁμοίως ὅτι ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς οὔτε ἀγνωστος οὔτε περιορισμένη ἦτο ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου, οὐτινος τὴν ὑπαρξίν δὲν ἀνάγουσιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους καὶ μυθώδεις, ὅπως οἱ Οὐόλφριανοί, ἀλλ' εἰς τὴν Θ'. ἢ τὸ πολὺ τὴν Ι'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἦδη ἐν τῇ Η'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδι, ὅπως ἀπέδειξαν, ἦτο συνήθης ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς οὐ μόνον ἐπὶ ξύλων, λίθων καὶ μετάλλων, ἀλλὰ καὶ ἐν δέλτοις καὶ μεμβράναις, ἐπὶ προβατείων καὶ αἰγείων διφθερῶν. Καὶ ἡ ἀπὸ μνήμας

δὲ διατήρησις τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, περιεχόντων τοσαύτας ἐπαναλήψεις καὶ τοσαύτας τυπικὰς φράσεις καὶ περιόδους, ἄλλως τε καὶ κοινῶν παρ' ἅπανσι καὶ πασιγνώστων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν διαδοχὴν καὶ ἀλληλουχίαν τῶν σκηνῶν καὶ περιπετειῶν ἐν ἔθνει νεανικῷ καὶ ἀκμαίᾳ ἔτι ἔχοντι τὰς διανοητικὰς του δυνάμεις, δὲν εἶνε οὐδαμῶς παράδοξος καὶ ἀκατάληπτος. Ὁ σπουδαιότατος ἀρχηγὸς τῆς ἐν τῷ Ὀμηρικῷ ζητήματι ἀντιδράσεως ταύτης εἶνε ὁ διάσημος φιλόλογος Nitsch. Κατὰ τὸν Nitsch ὁ Ὀμηρος εἶνε ὁ προσχεδιάσας καὶ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀμφοτέρως τὰς ἐποποιίας τὴν τε Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ Ὀδύσεια, ἢς ἡ ἐνόησις καὶ ἡ οἰκονομία εἶνε πολὺ καλλιτεχνικώτερα παρὰ τὴν τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἐν ἣ ἀποικονίζετο ὡς μᾶλλον πρεκχωρηκῶς καὶ ἀνεπτυγμένος ὁ καθόλου βίος τῶν ἑλληνικῶν λαῶν, ἢ Ὀδύσεια λέγω, ἐποιήθη μίαν γενεάν κατόπιν τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἐξαιρουμένων μικρῶν τινῶν καὶ ἀναξίων λόγου παρεγγραφῶν καὶ νοθεύσεων, αἵτινες ἄλλως δὲν ἔλειψαν ἀπ' οὐδενὸς ἀρχαίου ποιητοῦ ἢ συγγραφέως, εἶνε ὅλον τι ἑνιαῖον, πλήρες καὶ τέλειον, σχεδιασθεῖσα ἐξ ἀρχῆς ἅπανα καὶ ποιηθεῖσα ὑπ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Ἡ Ἰλιάς ἀπ' ἐναντίας, ἐπειδὴ ἀναφαίνονται πολλαχοῦ ἔχνη τινὰ σφραγῆς καὶ ὄχι συγκεντρωμένης καὶ συμπαγοῦς ἀλλὰ μᾶλλον διεσπασμένης ἐνόησις, ἐποιήθη μὲν καὶ αὐτὴ ὑπ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὡς βᾶσιν ὁ ποιητῆς ἔλαβε πολλὰ ἀρχαιότερα καὶ αὐτοτελῆ ἐπικά ποιήματα, ἀναγόμενα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπικὸν κύκλον, καὶ ταῦτα ἐπεξεργασθεῖς συνηρμολόγησεν εἰς ἕνα ὅλον καὶ οὕτω συναπετελέσθη ἡ Ἰλιάς. Ταύτην δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου τοιοῦτοτρόπως ποιηθεῖσαν Ἰλιάδα κατεκεραμάτισαν προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ Ὀμηρίδαι καὶ οἱ βραψωδοὶ ἐκ νέου, καὶ ἐψάλλον ἢ ἀπήγγελλον διάφορα ἑκαστος τεμάχια κατὰ τὰς ἔθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐορτὰς μετὰ τινῶν ἀσμάτων παρεγγραφῶν καὶ νοθεύσεων, μέχρις οὗ καλεῖται τοῦ Πεισιστράτου συναρμολογηθεῖσα εἰς ἕνα ὅλον ἐγγραφή ὅπως ἔχομεν αὐτὴν σήμερον, μόνον δὲ ἐξεκαθάρισαν αὐτὴν ἀπὸ τινῶν παρεγγραφῶν καὶ νοθεύσεων μετὰ ταῦτα οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ καὶ ἰδίως ὁ Ἀρίσταρχος. Ἡ γνώμη αὕτη, ἥτις, καθόλου εἰπεῖν, εἶνε καὶ ἡ τοῦ Müller, τοῦ Ulrich κλπ. ἐξένικησεν ἐπὶ τέλους παρὰ τοῖς πλείστοις ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι οἱ πλείστοι ὡς μὲν πρὸς τὴν Ἰλιάδα ἀποκλίνουν μᾶλλον πρὸς τοὺς Οὐόλφριανούς, τὴν δὲ Ὀδύσειαν ἀποδέχονται ὡς ἔργον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατόν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ποιητῆς νὰ ποιήσῃ δύο οὕτω τέλεια, ἀλλὰ καὶ οὕτω μακρὰ ἔργα; Ἴδου ὁ λίθος, πρὸς ὃν προσκό-

πτουσιν οἱ πλείστοι, καὶ δι' ὃν ἡ Οὐόλφριανὴ ὑπόθεσις γίνεται εἰς αὐτοὺς λίαν ἐπαγωγὸν δέλεαρ. Τὴν δυσκολίαν ταύτην θέλων νὰ διαλύσῃ ὁ Ὁ. Μύλλερὸς κατέφυγεν εἰς τὴν ἐξῆς ὑπόθεσιν, εἰπὼν ὅτι ὁ Ὀμηρος, ἀφοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητός του ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα, ἐσχεδιάσατο γέρον ἤδη ὧν τὴν Ὀδύσειαν, καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο, ὅπερ διὰ μακροῦ χρόνου ἀνεπόλησεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, παρέδωκεν εἰς εὐφύα τινὰ καὶ ἐπιστήθιον μαθητὴν του, ὅστις τὸ ἐξετέλεσεν ἔπειτα.

Τελευταία ἔρχεται ἡ γνώμη τοῦ διασήμεου ἱστοριογράφου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Grote. Ὁ Grote τὴν μὲν Ὀδύσειαν δέχεται ὡς σχεδιασθεῖσαν καὶ ποιηθεῖσαν ὑπ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, μὴ δίδων πολὺ βάρος εἰς τὰς ἐποποιῶδεις καὶ ἀναξίαις λόγου ἀντιφάσεις καὶ ἀνωμαλίαις, ὅσας διεξωνήσαν ἐν τοῖς Ὀμηρικῶς ποιήμασιν οἱ περὶ τὸν Οὐόλφριον. Ὁμοίως δέχεται ὡς σχεδιασθῆν καὶ ποιηθῆν ὑπ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ εἴτε μόνου εἴτε καὶ τῇ συνεργείᾳ τῶν Ὀμηριδῶν, τὸ μέρος μόνον ἐκεῖνο τῆς Ἰλιάδος, ὅσον περιστρέφεται εἰς τὸ θέμα τῆς ἐποποιίας « τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως », καὶ ὅπερ, καθὼς εἰκάζει, ὠνομάζετο *Ἀχιλλήϊος*. Ὡς εἰς τὴν Ἀχιλλήϊδα δὲ ταύτην ἀνηκούσας βραψωδίας θεωρεῖ ὁ Grote τὴν βραψωδίαν Α, τὴν βραψωδίαν Θ καὶ τὰς βραψωδίας Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ καὶ Χ, ὡς μεταγενεστέρως δὲ προσθήκας εἰς τὴν Ἀχιλλήϊδα ταύτην τὰς βραψωδίας Ψ καὶ Ω. Ὡστε ἡ Ἀχιλλήϊς κατὰ τὸν Grote συνεκροτεῖται ἐκ 16 βραψωδιῶν. Ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἐποποιίαις ἀναγνωρίζει ὁ Grote τὸν χαρακτῆρα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Καὶ δυνατόν μὲν νὰ συνεργάσθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι εἰς τὰς δύο ταύτας ἐποποιίας, ἀλλὰ βεβαίως ἡ Ὀδύσεια δὲν ἀπέχει χρονολογικῶς πολὺ τῆς Ἰλιάδος· ἀμφοτέραι δὲ εἶνε ἔργον τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων. Κατὰ τὸν Grote οὐδεμίαν τῶν ἐπὶ ταῖς ἐποποιίαις ταύταις βραψωδιῶν δύναται ἀποχωρισθεῖσα νὰ ἀποτελέσῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐν ὅλῳ ἄριστον καὶ πλήρες, συμπεραίνει δὲ ἐπὶ τέλους ὅτι καθόλου εἰπεῖν τὸ βάρος ὅλον τῆς πιθανότητος βέπει πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι διάφοροι μὲν ποιηταὶ συνεργάσθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ἀλλ' ὅτι ἅπαντες οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὅτι ἐν γενεῇ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια εἶνε τὸ ἀδέσποτον καὶ ἀκέραιον ἔργον μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ὡς κύριον δὲ λόγον τοῦ μετρίου του Οὐόλφριανισμοῦ τούτου ὁ Grote φέρει τὴν ἐν τοῖς Ὀμηρικῶς ἐπεσι διαφορὰν τῶν διαλεκτικῶν τύπων.

Συνεκεφαλαίωσα, Κύριοι, ὅπως ἡδυνάμην κάλλιον καὶ συντομώτερον τὰ κυριώτατα πορίσματα καὶ τὰς κυριωτάτας γνώμας τῶν ἐπισημοτάτων ἐκ τῶν φιλολόγων κριτικῶν καὶ ἱστορικῶν, ὅσοι ἀνεμίχθησαν

εἰς τὸ πολὺκροτον τοῦτο ὁμηρικὸν ζήτημα. Τὸ ἐμὸν μέρος ὁμολογῶ, ὅτι ἀνάκαθεν τὸ ὁμηρικὸν τοῦτο ζήτημα μοὶ ἐφάνη ἀλλόκοτον καὶ παράδοξον, καὶ κατέταξα αὐτὸ εἰς τὴν σειράν τῶν ζητημάτων ἐκείνων, ἅτινα φρονῶ, ὅτι εἶναι μάταιον νὰ ἐπιχειρῆ τις νὰ ἐπιλύσῃ οὕτως ἢ ἄλλως, ἀναζητῶν καὶ ἀνευρίσκων λόγους ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν ἐνστάσεων τῶν διαφόρων διαμαχομένων μερῶν· διότι ἡ ἀρετηρία, αἱ σιωπηλαὶ προϋποθέσεις, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ ἐνστάσεις αὗται, εἶνε σαθραὶ. Τὸ νὰ ζητῆ τις νὰ ἐπιλύσῃ τοιαῦτα ζητήματα καταβίων εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς διαμαχομένους θέσιν, εἶνε ὅλως μάταιον· τὸ προτιμότερον εἶνε ἀντὶ νὰ ζητῆ τις νὰ ἐπιλύσῃ αὐτὰ, τούναντίον νὰ ζητῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρὸδον αὐτῶν, βέβαιος ὢν ὅτι ὁ γενικὸς ἐπιλυτὴς τῶν τοιούτων ζητημάτων εἶνε ὁ χρόνος, τούτέστιν ἡ προοδεύουσα καθ' ὅλους τοὺς κλάδους ἀνθρωπίνης μάθησις καὶ γνῶσις. Τοιούτου εἶδους ζήτημα εἶνε π. χ. τὸ περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν νέων Ἑλλήνων, τὸ ὅποιον ἐπέλυσαν ὅχι αἱ ὑπὲρ καὶ κατὰ ἐνστάσεις τῶν διαφόρων σοφῶν, ἀλλὰ σιωπηρῶς μόνον ὁ χρόνος, τούτέστιν ἡ προοδεύουσα ἱστορικὴ ἐπιστήμη. Τοιοῦτο ζήτημα εἶνε τὸ περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καρπὸς καὶ τοῦτο τῆς κριτικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐπιστήμης τῶν νεωτέρων χρόνων, τὸ ὅποιον ἔκαμε πολλὴν περισσώτερον κρότον ἄλλοτε παρὰ τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα, καὶ τοῦ ὁποῦ τὰ ἀποτελέσματα δυστυχῶς ὑπάρχουσι μέχρι σήμερον, διότι ἅπαντες σχεδὸν οἱ Εὐρωπαῖοι προφέρουσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τὸ στρεβλὸν αὐτῶν σύστημα, καὶ ὅχι κατὰ τὸ ἡμέτερον τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ ἔγκυρον. Τί ὠφέλησεν εἰς ἐπίλυσιν τούτου τὸ ὄγκωδες σύγγραμμα τοῦ ἀοιδίου Λευκίου, καὶ τὸ ἔτι ὄγκωδες τοῦ ἀοιδίου Κ. Οἰκονόμου; Εἰς οὐδέν' ἐξ ἐναντίας ἐβλάψαν, διότι ἐξ αὐτῶν ἀπεδείχθη μόνον, ὅτι κατὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος συστήματος δὲν ὑπάρχουσι ἰσχυροὶ λόγοι καὶ ἰσχυραὶ ἐνστάσεις. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε ἱκανὸς νὰ λύσῃ μόνον ὁ χρόνος, τούτέστιν ἡ πρὸδος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ μαθήσεως. Καὶ οἱ ὑπὲρ καὶ οἱ κατὰ τῆς Ἐρασμιανῆς προφορᾶς γράψαντες ἐλάβον τὰ ὅπλα τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν ἀμφοτέρωθεν ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπλοθήκης, τῆς φιλολογικῆς· ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἄλυτος ὁ ἀγῶν. Οἱ μὲν ξένοι δι' ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας προέφερον ὅπως αὐτοὶ καὶ ὅχι ὅπως ἡμεῖς, οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ οἱ μετὰ τῶν ἡμετέρων συντασσόμενοι δικτείνονται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι προέφερον ὅπως ἡμεῖς σήμερον προφέρομεν καὶ ὅχι ὅπως οἱ ξένοι. Ἐν ὅσῳ τὸ ζήτημα τίθεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, θέλει μείνῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἄλυτον. Διὰ νὰ τεθῆ καὶ ἐπιλυθῆ τὸ ζήτημα δεόντως, πρέπει νὰ ὑφαιρεθῆ ἡ σαθρὰ βᾶσις, καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ

ὑποτεθῆ ἄλλη, ἡ ὀρθή. Ἀλλὰ διὰ νὰ θέσῃ τις ὀρθῶς καὶ ἐπιλύσῃ ὀρθῶς τὸ ζήτημα, δὲν ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν ἡ μικρὰ καὶ περιορισμένη φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ μάθησις, δὲν ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν ἡ ἀναδίφησις τῶν περισοθέντων ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων πρὸς ἀνεύρεσιν λόγων καὶ ἐνστάσεων, ἀλλὰ προσαπαιτοῦνται μάλιστα αἱ ἀνώτεροι καὶ οὐσιωδέστεραι γνώσεις αἱ τῆς φιλοσοφίας καὶ αἱ τῆς γενικῆς ἱστορίας. Ἡ μὲν φιλοσοφία θέλει διδάξῃ αὐτὸν ἐκ τῶν προτέρων τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι πᾶντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπόκεινται εἰς τὴν βιολογικὴν μορφήν τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως, ἡ δὲ φιλόσοφος γενικὴ ἱστορία θέλει ἐπικυρώσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀποδεικνύουσα ὅτι ὅσα ἐδημιούργησε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὑπέκυψαν εἰς τὸ σχῆμα τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης, οὐχ ἕκαστα δὲ πάντων τούτων ἡ γλῶσσα καὶ ἡ προφορὰ αὐτῆς. Ὅταν ἡ μεγάλη αὕτη φιλοσοφικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀλήθεια τεθῆ ὡς βᾶσις τοῦ ζητήματος, τότε ἡ ἐπίλυσις αὐτοῦ ἐπέρχεται εὐκολωτάτη καὶ διὰ τριῶν λέξεων: Οὔτε οἱ ξένοι ἔχουσι δίκαιον οὔτε ἡμεῖς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας δὲν προέφερον ἀπαραλλάκτως καθῶς προφέρομεν ἡμεῖς, ἀλλ' ἔτι ὀλιγώτερον καθῶς προφέρουσι οἱ ξένοι. Ἡ προφορὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μετεβλήθη ἐν πολλοῖς, ὅπως μετεβλήθη ἡ προφορὰ πάσης γλώσσης, καθῶς μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία τῆς γενικῆς γλωσσολογίας, ὅπως μετεβλήθη π. χ. ἡ προφορὰ τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης, ἐν τῇ ὁποίᾳ σήμερον κατήντησε νὰ γράφῃ μὲν τις ἐντελῶς ἄλλα νὰ προφέρῃ δ' ἐντελῶς ἄλλα, αὐτὸ τοῦτο ἔνεκα τῆς ἀενάου ταύτης μεταβολῆς καὶ ἀναπτύξεως. Ὅπως θὰ ἦτο μωρὸν καὶ ἄκριτον νὰ ἐλθῶμεν ἡμεῖς, ξένοι ἔθνος, νὰ εἰπώμεν πρὸς τοὺς Ἄγγλους: Ἡ προφορὰ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, ἥτις ὑπάρχει παρ' ὑμῖν ἐν γενικῇ χρήσει, δὲν εἶνε ὀρθή, διότι δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γραφὴν σας, καὶ διότι δὲν προφέρετε καθῶς προέφερον οἱ πρόγονοί σας, οὕτω μωρὰ καὶ ἄκριτος θέλει ἀποδειχθῆ καὶ ἡ ἀξίωσις τῶν ἀλλογενῶν φιλολόγων ἐξακολουθούτων νὰ λέγῃσι καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπερμεσοῦντος τοῦ 19. αἰῶνος, ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν ὀρθὴν προφορὰν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡμεῖς, διότι ἡ προφορὰ ἡμῶν δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γραφὴν καὶ διότι οἱ πρόγονοί ἡμῶν προέφερον ἐν τισὶ διαφόροις ἡμῶν! Οὕτω τιθεμένου καὶ ἐπιλυμένου τοῦ ζητήματος καὶ ὅχι ἐκ τῶν τυχαίων μαρτυριῶν καὶ εἰδήσεων τῶν ἀρχαίων καὶ ἄλλων φιλολογικῶν λόγων, οἵτινες εἰς οὐδὲν ὠφελοῦσιν, οὐδεὶς πεπαιδευμένος καὶ εὐμαθὴς τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπος ἔσται ἐναντιοφρονῶν.

Ταῦτα παθόντες μοὶ φαίνονται καὶ ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἀναμιχθέντες καὶ εἰς τὸ ὁμηρικὸν τοῦτο ζή-

τημα, διότι ἅπαντες ἴστανται ἐπὶ σαθρᾶς βᾶσεως, τῆς φιλολογικῆς. Ἡ φιλολογία, ὅπως ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ὠφέλησε μεγάλως εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς συνεπόδισεν αὐτὴν, διότι εἶναι πολὺ δύσκολον ὁ φιλόλογος νὰ μὴ προσχράξῃ ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὴν λίαν γεωστήν ἐκείνην ὑφελον, ἥτις κοινῶς ὀνομάζεται σχολαστικότης. Ἡ σχολαστικότης αὕτη εἶνε λίαν φυσικὴ καὶ σχεδὸν ἀπαραίτητος ὅχι μόνον εἰς τὴν φιλολογίαν, ὅπως νομίζει ἡ κοινὴ πρόληψις, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπάσας τὰς ἐπιστήμας, ὅσας οἱ ἐπιστήμων καταγίνεται μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς μικρότητας καὶ λεπτομερείας. Ἡ σχολαστικότης εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπιστημονικὴ μυωπία. Ὅστις ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων συνείθισε νὰ μεταχειρίζεται καθ' ἑκάστην ὥραν τὸ μικροσκοπίον, ἐκείνος ἐπὶ τέλους καθίσταται ἀνίκανος νὰ μεταχειρισθῆ καὶ τὸ τηλεσκόπιον. Ἰση ὁξυδερκεία πρὸς τὰ μικρὰ καὶ πρὸς τὰ μεγάλα εἶνε δύο ἀντίθετα καὶ ἀσυμβίβαστα πράγματα. Μόνον δὲ μεγάλα καὶ ἐξαιρετικὰ φύσεις, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Hegel, ὁ Goethe κλπ. κατόρθωσαν νὰ συνάψωσιν ἐν ἐκντοῖς τὰ δύο ταῦτα ἀντίθετα ἄκρα. Ὅλον λοιπὸν τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην εἶνε προῖον φιλολογικῆς μυωπίας. Ἐνόσῳ οἱ φιλόλογοι περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ἐξηγῶσι τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις, τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα τῶν ὁμηρικῶν ἐξαμέτρων, μοὶ φαίνονται πράττοντες ἔργον καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ἀρεστόν· ἀλλ' ὅταν ἐπεμβαίνωσι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυστα τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου τῶν ποιητικῶν ναῶν, ὅσων ἤγειρέ ποτε ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, καὶ ἀντὶ ἀποβλέψαντες εἰς τὸ ὅλον νὰ μείνωσιν ἐκθαμβοὶ καὶ πλήρεις σεβασμοῦ ἐνώπιον τῆς δαιμονίου μεγαλοφυΐας τοῦ ἀρχιτέκτονος, ἀρνοῦνται αὐτὴν καὶ καταδικάζουσι εἰς ἀνυπαρξίαν ἢ ἀνεκάντητα τὸν ἀρχιτέκτονα, διότι τὸ δεινὰ λιθάριον τοῦ δεινῶς μωσαϊκοῦ δὲν εἶνε κανονικὸν ἀκριβῶς τετράγωνον, ἀλλ' ἔχει καὶ μίαν γωνίαν ἀμβλυτέραν τῶν λοιπῶν, τότε μὰ τὴν ἀλήθειαν μοὶ φαίνονται πράττοντες ὅχι ἀνεκτά. Μοὶ φαίνονται ὡς μύωπες νάννοι, οἵτινες ἰστάμενοι ἐνώπιον κολοσσοῦ γιγαντιαίου καὶ μὴ φθάνοντες νὰ ἴδωσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, λέγουσιν ὅτι ὁ κολοσσὸς δὲν ἔχει κεφαλὴν, ὅτι εἶνε κακότεχνος μαρμαρίνος ὄγκος, τὸν ὅποιον θέλουσι κάμη καλὰ νὰ κατακερματίσωσι. Διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τις τὰ μεγάλα ἔργα τῆς τέχνης, δὲν πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ τὸν κοινὸν πῆχυν καὶ τὰ κοιναὶ μέτρα, ἀλλ' ἴδια. Ἄν ἀκριβῶς καταμετρούμενη φαίνεται ὅχι ἀκριβῶς εὐθύγραμμος, ἀλλὰ κυρτὴ ὀλίγον ἢ βᾶσις τοῦ Παρθενῶνος, δὲν πρέπει νὰ καταδικασθῆ τις διὰ τοῦτο τὸν ἱκτινον, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὸν ἐπαινεσθῆ ὡς ἐπίτρυδες καλλιτεχνήσαντα· ἂς σταθῆ ὀλίγον μακρὰν, καὶ τότε θέλει ἴδῃ ὅτι ἡ βᾶ-

σις δὲν φαίνεται πλέον κυρτὴ ἀλλ' εὐθύγραμμος. Τὰ κολοσσιαῖα ἀγάλματα τοῦ Φειδίου ἐκ τοῦ πλησίον θεωρούμενα εἶχον ἀσυμμετρίας καὶ κακὰς ἀναλογίας, ἀλλ' ὅταν ἀνευθιβάζοντο εἰς τὴν προωρισμένην θέσιν τῶν, τότε, ὅθεν δὴποτε καὶ ἂν ἐθεώρει τις αὐτὰ, ἐφαίνοντο σύμμετρα, ἀνάλογα καὶ καλλίτεχνα. Τὸ αὐτὸ βητέον καὶ περὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐποποιῶν. Καὶ πραγματικαὶ ἂν ὑποθεθῶσιν ἀτέλειαι τινες, ἀνακολουθίαι καὶ ἀντιφάσεις ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα, πάλιν δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἐξάγουσιν οἱ Οὐολφρικοί. Πολὺ ὀρθῶς λέγει ἡ Κ. Στάελ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀρίστῳ ἔργῳ τοῦ Shakspeare δύναται νὰ εὕρῃ ἀτελείας καὶ σφάλματα καὶ ὁ ἐλάχιστος γραμματοδιδάσκαλος. Ἐπεται ἐκ τούτου, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ὁ Shakspeare, ἢ ὅτι δὲν ἔγραψεν αὐτὸς τὰ ποιήματά του;

Ἐκ τοῦ ζητήματος πρέπει νὰ ὑφαιρεθῆ ἡ φιλολογικὴ τῆς μεθόδου βᾶσις, καὶ νὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς αὐτὴ ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἱστορικὴ, καὶ τότε μόνον εἶνε ἐλπὶς νὰ λυθῆ ὀρθῶς καὶ δεόντως. Ὡς ἐκ τῶν στενῶν ὀρίων τῆς γενικῆς ἱστορίας θέλω περιορισθῆ ἐν τῷ ἐπομένῳ μαθήματι εἰς ὀλίγας τινὰς κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην γενικὰς παρατηρήσεις.

ΕΚ ΤΗΣ ΧΗΜΕΙΑΣ
ΤΟΥ
ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ.

O AHP ON ANAHPNEOMEN
(Συνέχ. ἴδε φυλλ. 371).

Τὰ ζῶα λοιπὸν δὲν ἀναλίσκουσιν ἀνθρακικὸν ὀξύ, καθότι οὐ μόνον τὸ εἰσπνευθὲν ἐκπνέουσι ἀμετάβλητον ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄργανισμῷ γημικῶν ἐπεξεργασιῶν παραγόμενον, καθῶς θὰ ἴδωμεν ἀκολουθῶς· εἰς τὰ φυτὰ ὅμως τούναντίον συμβαίνει. Ὅπως δὲ ταῦτα ὄσιν ἀρμόδια εἰς τὸ ν' ἀπορροφῶσιν ἐκ τοῦ ἀέρος ἱκανὸν καὶ ταχέως ἀνανεύμενον ποσὸν ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἔχουσι τὰ ἀναρίθμητα καὶ πολυεὶδη φύλλα, τὰ ἐν τῷ ἀέρι ἐκτεινόμενα. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶναι ἐφοδιασμένη μετ' ἀπείρων ὀπῶν, ἥτοι πόρων, διηνεκῶς ἀπορροφούντων ἐκ τοῦ ἀέρος τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὰ δὲ ἐκατομμύρια τῶν φύλλων, δι' ὧν ἕκαστον δένδρον ἐκτελεῖ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, καὶ ἡ διηνεκὴ κίνησις τοῦ περὶ αὐτὸ ἀέρος, καθιστῶσιν αὐτὸ ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ συνάγῃ ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐν ἣ καὶ ἄλλα ἑτεροειδῆ ὄντα ζῶσιν, ἀφθονον ἐπίσης τρεφὴν πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν αὐτοῦ βίον. — Ἡ θαυμασία τῷ ὄντι ἀπειρία τῶν φυτικῶν ὄντων δύναται μέχρι τινὸς νὰ γείνη καταληπτὴ δι' ἀριθ-

μῶν. Μέτριον δένδρον ἀκταίας ἔχει ὡς ἔγγιστα ἐν ἑκατομμύριον φύλλων, ὅθεν διὰ 500 ἑκατομμυρίων στομιῶν ἢ πόρων ἀποξέροφξ τὸ ἀνθρακικὸν ἐξῆ ἐκ τοῦ ἀέρος, ἀν ὑποτεθῆ ὅτι ἐπὶ παντός φύλλου εὐρίσκονται 500 πόροι. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν φύλλων μεγάλῃς τινὸς δρυὸς ὑπελογίσθη εἰς 7.000.000! — Ἡ διηλεκτικὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῶν φυτικῶν φύλλων εἶναι ἐν τῶν φυσικῶν αἰτίων, δι' ἃ τὸ ποσὸν τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀνθρακικοῦ ἐξέως ἐν ταῖς κατωτέραις στιβάσι εἶναι ἔλασσον ἢ ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις.

Αἱ δὲ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ νοτίδες εἰσὶν ἐπίσης ἀπραϊτήτοι καὶ σπουδαῖαι πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸ ζῶν φυτὸν σύγκειται κατὰ $3/4$ τοῦ ὄλου αὐτοῦ βάρους ἐξ ὕδατος, ὅπερ ἀκαταπαύστως ἐκ τῶν ἐπιφανειῶν τῶν φύλλων ἐξατμίζεται καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν. Ἄν λοιπὸν αὕτη ἦτον ἐντελῶς στεγνῆ, ἐπόμενον ἦτον, ὅτι τὸ ὕδωρ ἤθελεν ἐξατμίζεσθαι πολὺ ταχύτερον διὰ τῶν φύλλων, πρὸ ὅσον ἠδύνατο ἢ ἀντικατασταθῆ ἐκ τοῦ ἐδάφους* ἐπομένως καὶ τὰ φύλλα ταχέως ἤθελεν μαρναθῆ καὶ ἄπικν τὸ φυτὸν ἀποξηρανθῆ.

Καὶ τοῦ σώματος τοῦ ζῶντος ζώου τὸ πλεῖστον μέρος σύγκειται ἐξ ὕδατος* ἀνθρωπὸς τις π. χ. ἔλκων 67 ὀκάδας ἐμπεριέχει 50 ὀκάδ. ὕδατος καὶ 17 μόνον ὀκάδ. στερεοῦ. Τὸ δέρμα καὶ οἱ πνεύμονες αὐτοῦ ἐξατμίζουσιν ἀκαταπαύστως ὕδωρ* ὅθεν ἂν ἡ περιὲ αὐτὸν ἀτμοσφαιρα ἦτο στεγνῆ, καὶ τὸ δέρμα ἤθελε ρικνοῦσθαι καὶ τὸ ὡς ὑπὸ πυρετοῦ διασειόμενον σῶμα αὐτοῦ ταχέως ἤθελε διαφραθῆ ὑπὸ δίψης. Ὁ ἀήρ, ὅν ἐκπνεύουσιν οἱ πνεύμονες ἡμῶν, εἶναι πάντοτε μεστὸς ὑγρότητος* ἂν ὅμως ὁ εἰσπνεόμενος ἦτον ἄνυγρος, ἔπρεπε βαθμηδὸν νὰ ἐκπνεύσωμεν ὅλην τὴν ὑγρότητα τὴν πληροῦσαν τὰ κύτταρα τοῦ σώματος, ὅπερ οὕτω ζηραινόμενον ἤθελε καταστῆ σκελετωδές. — Ὁ Σαμουὺμ καὶ οἱ ἄλλοι θερμοὶ καὶ στεγνοὶ ἄνεμοι τῶν ἐρήμων, μόνον διότι μεταποιῶσιν τὴν ἀτμοσφαιραν ἐπὶ τὸ στεγνότερον, ἀποβαίνουσιν ὀλέθριοι πρὸς τὸν ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις περιηγητῆν.

Ἡ ὑγρότης λοιπὸν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶναι ἀξιολογώτατη πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς τῶν ζῶων καὶ τῶν φυτῶν ζωῆς εἰς τὴν παρούσαν αὐτῆς κατάστασιν* εἰσέρχεται διὰ τῶν φύλλων καὶ τῶν πόρων τῶν φυτῶν, εἰσδύει εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ εἰς ἅπαν τὰ ζωϊκὰ σῶμα καὶ ἀφομοιοῦται οὕτως μὲ τὸν ὀργανισμόν.

Ἄλλ' ἡ ὑγρότης καὶ πρὸς ἄλλους εἰσέτι θευμαστοῦς σκοποὺς χρησιμεύει! Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ κατὰ τὸ θέρος ἡλίου, ὅταν τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς διαδέχεται τὸ τὰ φυτὰ καὶ τὸ ἔδαφος περικαίον θάλπος τῆς ἡμέρας, — ἡ ψυχρὰ δρόσος καταπίπτουσα ἀρδεύει διὰ τῶν καθαρῶν αὐτῆς σταγόνων τὸ διψα-

λέον ἔδαφος καὶ τὰ χλοερὰ φύλλα. Ἡ δὲ ὑγρότης αὕτη τοῦ ἀέρος πίπτει ἐν εἶδει ἀοράτων ψακᾶδων ὡς ἐλαφρὰ ὀμίχλη καὶ σκορπίζει ἐφ' ἑκάστου ψυχροῦ σώματος τοὺς διαφανεῖς αὐτῆς μαργαρίτας. — Καὶ τίς δὲν παρατήρησε πόσον ἀσμένως ὑποδέχεται ἡ φύσις τὸ νυκτερινὸν τοῦτο δῶρον τοῦ οὐρανοῦ, διὰ πόσων νέων θελητῶν ἐπικοσμεῖται; Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ὕμνοισι μυριοτρόπως τὸ θαῦμα τοῦτο τοῦ κάλλους καὶ τῆς θείας εὐεργεσίας;

Ἡ αἰτία τοῦ δροσοβολισμοῦ καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν ὡς φαίνεται ἡ δρόσος προτιμᾷ ἰδίως τινὰς θέσεις, ἐφ' ὧν καταφέρεται, εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως.

Πάντα τὰ ἐπίγεια σώματα ἀκτινοβολοῦσι θερμότητα, ἐκπεμπομένην ἀπὸ τοῦ θερμότερου εἰς τὸ ψυχρότερον, καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ γῆ ἡμῶν ἐκπέμπει αὕτην διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας πρὸς τὸ πέραν αὐτῆς εὐρισκόμενον ψυχρότερον καὶ κενὸν χάος. Τεῖναι λοιπὸν ἡ τῶν σωμάτων θερμότης εἰς ἰσορροπίαν* ἔνεκα τούτου αὕτη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς περιστοιχιζομένη ὑπὸ τοῦ ψυχροτέρου χάους τείνει εἰς τὸ νὰ γείνη ψυχρότερα. Ἐν ὅσῳ ὅμως ὁ ἥλιος φωτίζει οἰονδήποτε μέρος αὐτῆς, ἡ ψύχρανσις αὕτη δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ, διότι ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἐνταῦθα λαμβάνει πολλῶν μείζονα θερμότητα ἢ ὅσην δύναται νὰ ἐκπέμψῃ* διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ νυκτὸς ἡ γῆ τὸ πλεῖστον ψυχραίνεται, ἐν δὲ ταῖς αἰθρίας νυξὶ πολλῶν μᾶλλον ἢ ἐν νεφελώδεσι* διότι, ὅταν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁ οὐρανὸς καθίσταται νεφελώδης, τὰ νέφη ἀντανκλωσι πάλιν μέρος τι τῆς ἐκπεμπομένης θερμότητος καὶ ἀποδίδουσιν αὐτὸ εἰς τὴν γῆν, ὥστε τοιοῦτοτρόπως κωλύεται ἡ ὑπέρμετρος ἀποβολὴ τῆς θερμότητος.

Ἐκ τῆς ἐπικρατούσης θερμοκρασίας ἐξαρτᾶται κυρίως ἡ ποσότης τῶν ἐν τῷ ἀέρι μετεώρων νοτίδων. Εἶναι δὲ ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μεγίστη, ἐλαττωτάτη δὲ εἰς ὕψος 300 ὡς ἔγγιστα μέτρων κατὰ ἓνα βαθμὸν τοῦ ἑκατομβάθμου θερμομέτρου τοῦ Κελσίου(Celsius)*). Εἰς ὄρισμένον ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὐρίσκεται ἡ ζώνη τοῦ αἰωνίου πάγου καὶ κατ' αὐτὰ τὰ θερμότερα κλίματα* ἡ κορυφὴ τῶν Ἄνδεων (Cordillères) ἐν Ἀμερικῇ π. χ., ἥτις ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν ὑψοῦται κατὰ 18.000 ποδῶν, εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπής. Ἡ δὲ γραμμὴ τῆς αἰωνίου χιόνος ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν οὔσα ἐν ὕψει 15.000 ποδ., ὑπὸ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος 60°, εὐρίσκεται ἐν ὕψει μόνον 6000 ποδῶν καὶ ὑπὸ τὸ πλάτος 75° ἐν ὕψει

*) Τοῦτο ἰσχύει μόνον ὡς πρὸς τὰ κατώτερα τῆς ἀτμοσφαιρας στρώματα καὶ εἶναι ὁ μέσος ἕρος πολλῶν παρατηρήσεων.

4000. — Ἡ ἀναλόγως τοῦ ὕψους ψύχρανσις τῆς ἀτμοσφαιρας ἔχει δύο πιθανὰς αἰτίας* 1) διότι ὁ ἀήρ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ ψυχραίνεται διαστελλόμενος καὶ τόσῳ ἀραιότερος εἶναι εἰς ὅσῳ μεγαλιέτερον εὐρίσκεται ὕψος καὶ 2) διότι ἡ ἀτμοσφαιρα πορίζεται τὴν θερμότητα μάλιστα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, αἱ δὲ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου θερμαίνοντες τὸ ἔδαφος ἐλαχίστην μόνον θερμότητα παρέχουσιν καὶ εἰς τὸν δι' οὗ διευθύνονται ἀέρα.

Κατὰ τὰ θερμὰ κλίματα καὶ ἐν καύσωνι δύναται νὰ διατηρῆ ἐν ἑαυτῇ ἡ ἀτμοσφαιρα περισσότερον, κατὰ δὲ τὰ ψυχρότερα ὀλιγώτερον ποσὸν τῶν νοτίδων, διότι ἡ μεγαλιέτερα θερμότης ἐξατμίζει περισσότερον ὕδωρ καὶ κατασταίνει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ποσὸν ἀέρος κατάλληλον νὰ προσλάβῃ* πολὺ μείζον ποσὸν ὕδατος καὶ νὰ διατηρῆ αὐτὸ εἰς ἀερώδη κατάστασιν ἢ ὅσον ἠδύνατο νὰ διαφυλάξῃ, ἂν ἡ θερμοκρασία ἦτον ταπεινότερα* ἐκ τούτου δὲ ἐπεται, ὅτι ἀήρ θερμὸς καὶ κεκορημένος δι' ὕδατος ὅταν αἴφνης καταψυχθῆ, θέλει ἀποβάλλει μέρος τοῦ ἐν αὐτῷ ὕδατος ὑπὸ βρευστῆν κατάστασιν, ὡς μὴ δυνάμενος εἰς τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ταπεινότεραν θερμοκρασίαν νὰ διαφυλάττῃ τόσῳ μέγα ποσὸν ὕδατος. Ὅταν λοιπὸν βέυμα θερμοῦ ἀέρος καὶ μεστοῦ ὑγρότητος, καταφερόμενον ἐξ ὑψηλοτέρων στιβάδων, ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ ψυχροτέρων ὀρέων, ψυχραίνεται καὶ ἀποβαίνει οὕτως ἀνίκανον νὰ μετεωρίσῃ τοῦ λοιποῦ ὄλου τὸ ποσὸν τῶν ἐν ἑαυτῷ νοτίδων* ὅθεν καταλείπει μέρος τι τοῦ ὑγροῦ φορτίου ἐν εἶδει νέφους ἢ ὀμίχλης, καλύπτον τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ ἐπιπολάζον ἐν τῷ ἀέρι. Τὰ δὲ μόρια τοῦ ὕδατος τῶν τοιοῦτων νεφῶν ἢ τῆς ὀμίχλης καταπίπτουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, συρρέουσι καὶ ἀναφαίνονται μετέπειτα πάλιν ἐν κοίλοις πεδίοις ὡς πηγαὶ ἢ ποταμοὶ, φέροντα τροφὴν καὶ ἀνάψυξιν τῷ διψαλέῳ ἐδάφει. Ἄν λοιπὸν ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἔνεκα τῆς ἐκπομπῆς τῆς θερμότητος ἀποβαίνῃ ψυχρότερα, ἐπεται ὅτι καὶ ἡ ἐφαπτομένη αὐτῆς ἀτμοσφαιρα ψυχραινομένη ἀποδίδει μέρος τῶν ἐν αὐτῇ τέως ἐμπεριεχομένων νοτίδων. Τὸ δὲ ἀποχωρισθὲν μέρος ἀποτελεῖ τὰς ἀπείρους καὶ ἐλαχίστας ψακᾶδας τῆς δρόσου.

Καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν σοφὴν χεῖρα τοῦ δημιουργοῦ! Διότι, ἐπειδὴ κατὰ τὰ διάφορα σώματα διάφορος εἶναι καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ ἐκπέμπειν τὴν θερμότητα, ταῦτα δὲν ψυχραίνονται ἰσοταχῶς, τὰ δὲ πρῶτον ψυχραίνόμενα ἐλκρούσι κατὰ λόγον καὶ ἀφθονώτερον τὰ μόρια τῆς καταπιπτούσης δρόσου, ὥστε οὕτω φαίνεται ὅτι ἡ δρόσος προτιμᾷ τοὺς τόπους, ἐφ' ὧν φέρεται. Ἰσεί ἐνδίδουσα εἰς ἔμφυτόν τινα τάσιν εὐφραίνει πρῶτον πᾶν ζῶν φυτὸν, καὶ μόλις ἀφοῦ ἀποσβέσῃ ἑκάστου ἀφθόνως τὴν δίψαν,

σκορπίζει ἤδη καὶ εἰς ἄκαρπα μέρη τὰς περιπτώσας αὐτῆς σταγόνας.

Τὸ αὐτὸ ποσὸν τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρα νοτίδων παρέχει εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας τὰς βροχὰς καὶ εἰς τὰς διακεκαυμένας τοὺς χειμαρρῶδεις τυφῶνας, οἵτινες αὐτόθι ἀντικαθιστῶσι τὸν ἐν ταῖς προσαρκτικαῖς χώραις χειμῶνα. Ἡ μορφή μόνον καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν καταφέρονται αἱ νοτίδες διακρίνει τὴν βροχὴν ἀπὸ τῆς δρόσου. — Ἐν ταῖς ὑψηλαῖς χώραις τῆς ἀτμοσφαιρας ὀρμῶσι διηλεκτικῶς ψυχρὰ βέυματα ἀπὸ βορρᾶ, θερμὰ δὲ ἀπὸ μεσημβρίας, καὶ, ὅπου συναντηθῶσι δύο τοιαῦτα ἀνισόθερμα, ἀναμιγνύονται τὸ δὲ μίγμα ἔχει τὴν μέσσην θερμοκρασίαν ἀμφοτέρων. Ἄλλ' ὁ τὴν θερμοκρασίαν ταύτην ἔχων ἀήρ δὲν εἶναι τοῦ λοιποῦ ἱκανὸς νὰ μετεωρίξῃ τὰς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς βέυμασι πρότερον ἐμπεριεχομένας νοτίδας, καὶ οὕτω ἀποχωρίζομεναι αἱ πλεονάζουσαι ἀποτελοῦσι νέφη καὶ σταγόνας, πιπτούσας πρὸς τὴν γῆν ἐν εἶδη βροχῆς, χιόνος ἢ χαλάζης, ἀναλόγως τῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαιρα μείζονος ἢ ἐλάσσονος θερμότητος.

Ἄν καὶ ἄπικσα ἡ ποσότης τῶν τῷ ἀέρι νοτίδων καταπίπτουσα διὰ μιᾶς πρὸς τὴν γῆν ἤθελε καλύψει ὅλην αὐτῆς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ στρώματος ὃ μόνον δακτύλων πάχους, οὐχ ἦττον ὅμως διεγείρει τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν διὰ τὰς μεγάλας καὶ ἀπείρους αὐτοῦ ἐνεργείας τὸ μικρὸν δοκοῦν τοῦτο ποσὸν τοῦ ὕδατος. Τὸ ποσὸν τῆς κατ' ἔτος ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν εὐκρατον ζώνην καταπιπτούσης βροχῆς εἶναι 20 ἕως 30 δακτύλων, τουτέστιν, ἂν κατέπιπτεν ὅλη διὰ μιᾶς ἤθελε σχηματίσει ὕψος 20—30 δακτύλων. Εἰς δὲ τὰ περὶ τὸ Κασσαῖον (Khasaya) ὄρος μέρη, πλησίον τῆς ἐν Ἰνδία πόλεως Καλκούττης, ἡ ἐτησία ποσότης τῆς καταπιπτούσης βροχῆς εἶναι 610 δακτύλων (54 ποδῶν), ὧν 550 πίπτουσι κατὰ τοὺς ἐξ μόνον ὑετώδεις μῆνας. Εἰς μίαν μόνην ἡμέραν ἡ καταμετρηθεῖσα ποσότης ἦτον 25 $1/2$ δακτύλων. — Καὶ πάντα ταῦτα τὰ ὕδατα βέουσιν ἐξ ἀτμοσφαιρας, ἥτις πιθανῶς οὔτε τοσαῦτα ἐμπεριέχει ὅσα ἐν μορφῇ δρόσου δι' ὄλου τοῦ ἐναυτοῦ καταπίπτουσιν!

Ἡ δὲ βροχὴ καταπίπτουσα καὶ ἄλλον σπουδαῖον σκοπὸν ἐκπληροῖ. Τουτέστι πλύνουσα τὸν ἀέρα ἐν διέρχεται καθαρίζει αὐτὸν ἀπὸ τῶν τυχαίως ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἀλλοτρίων ἀερίων, ἄπερ πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου υἰγιαίναν ἐπιβλαβῆ ὄντα, συντείνουσιν ὅμως εἰς τὴν τροφὴν τῶν φυτῶν. Ὅθεν ἡ βροχὴ διττῶς συνεισφέρει εἰς τὴν υἰγιαίναν καὶ εὐχάριστησιν τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν, διότι καὶ τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα καθαρίζει, καὶ εἰς τὰ φυτὰ, δι' ὧν τρεφόμεθα, παρέχει τοὺς ἀναγκαίους ἕρους τῆς ζωῆς. — Μετὰ τὴν βροχὴν ὁ ἥλιος θερμαίνων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐξατμίζει πάλιν τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ, ὅπερ διὰ τοῦ ἀνέμου

μετά των ἐκ τῶν λιμνῶν, ποταμῶν, θλασσῶν κτλ. ἐξατμιζομένων νοτίδων φέρεται πρὸς μέρη στεγνότερα.

Τέσσαρες λοιπὸν οὐσίαι — ὀξυγόνον, ἄζωτον, ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ὕδωρ — εἶναι ἀπαραιτήτοι πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων.

Ἀναλλοίωτος διαμείνασα ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς γενέσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, ἡ ποσοτικὴ ἀναλογία τῶν τεσσάρων τούτων συστατικῶν θέλει ἐπίσης διαμείνη ἢ αὐτὴ μέχρις οὗ γεωλογικῆς ἐπανάστασις μεταβάλλῃ τὸν Πλανήτην μας καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ὅλως διάφορον τῆς σημερινῆς αὐτοῦ καταστάσεως!

Ἄλλ' ὅμως, ἂν τις ἀναλογισθῇ τὴν ὑπέρμετρον ἀνάλωσιν τοῦ ὀξυγόνου διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῶν μυριάδων ζώντων ὄντων, διὰ τῆς σήψεως καὶ διὰ τῆς καύσεως, ἀκουσίως ἐπέρχεται αὐτῷ νὰ ἐρωτήσῃ, ἐπὶ πόσον ἔτι χρόνον θέλει ἐξαρκέσει τὸ ὑπάρχον ποσὸν τοῦ ὀξυγόνου πρὸς ὅλας ταύτας τὰς χρείας καὶ μετὰ πόσον χρόνον θέλει ἐξαντληθῇ, ὥστε ὁ ἀὴρ νὰ καταστή ἀνίκανος εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς; — Εἰς ἀπάντησιν ἀναφέρομεν στατιστικούς τινὰς ἀριθμούς. Ὁ ἐφιθὸς ἀναλίσκε κατ' 24 ὥρας ὄγκον 26 καὶ καθ' ἓν ἔτος ὄγκον 9490 κυβικῶν ποδῶν ὀξυγόνου. Ὡς δὲ ἡ ἀνθρωπότης εἰς 1000 ἑκατομμύρια ὑπολογιζομένη ἀναλίσκε κατ' ἔτος 9.490.000.000.000 κυβικῶν πόδας ὀξυγόνου ἥτοι 8/10 μάλιστα ἑνὸς κυβικοῦ γεωγραφικοῦ μιλίου, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὁ ὄγκος τῆς ἀτμοσφαιρας εὐρέθη ὡς ἕγγιστα 9.307.500 κυβικῶν μιλίων. — Ἄν λοιπὸν πάντοτε ἔζων ἐπὶ τῆς γῆς 1000 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ καταναλώσασιν μέχρι τελευταίου ἀτόμου τὸ ὑπάρχον ἤδη ποσὸν τοῦ ὀξυγόνου, τοῦτο ἤθελεν ἐξαρκέσει εἰσέτι ἐπὶ 2.451.000 ἔτη. Καὶ ἂν ἀπὸ τῆς παραδεδομένης ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐποχῆς τῆς γεωγονίας μέχρι τῆς σημερινῆς ὑπῆρχε πάντοτε ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων, οὗτοι δὲν ἤθελεν ἀναλώσει πλέον τοῦ 1/403 τοῦ νῦν ὑπάρχοντος ὀξυγόνου! Ἀλλὰ καὶ ὑπολογιζομένου προσέτι τοῦ διὰ τῆς σήψεως καὶ τῆς καύσεως ἀφανιζομένου ὀξυγόνου πάλιν δὲν προκύπτει ἐπαισθητὴ ἐλάττωσις δυνάμεθαι δὲ ἐξ ἐνκντίας δικαίως νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ ἐν τῷ ἀέρι ποσὸν τοῦ ὀξυγόνου δὲν ἐλαττοῦται, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐμφύχου ζωῆς, τῆς σήψεως καὶ τῆς καύσεως ζῆμια μὴδενίζονται σχεδὸν διὰ τοῦ ἐκ τῶν φυτῶν πηγάζοντος καὶ τῷ ἀέρι ἀποδιδομένου ὀξυγόνου. Τὸ ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ζῶων ἀφθόνως ἐκπεμπόμενον ἀνθρακικὸν ὀξὺ χρησιμεύει ὡς τροφὴ τῶν φυτῶν καὶ ὁ μὲν ἐν αὐτῷ ἀνθρακὶ μεταβάλλεται εἰς ξύλον, ἄμυλον, κόμμι, σάκχαρι κτλ., τὸ δὲ ὀξυγόνον ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν ἐξ ἧς ἐλήφθη.

Εἰ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ποσὰ τῶν ἐν τῇ ἀτμο-

σφαιρᾷ ἀερίων δὲν ἐλαττοῦνται ἐπαισθητῶς, διότι τὰ ἀναλισκόμενα μετὰ τινὰ κυκλοφορίαν ἀντικαθίστανται πάλιν δι' αὐτῆς τῆς ζωῆς, νομίζω ὅμως οὐχ ἥτον ἀναγκάσκει τὴν σκέψιν, ὅτι κατὰ πανταρχαίως τινὰς περιόδους ἡ ἀτμοσφαιρα ἐμπεριείχετο μεγαλύτερον αὐτῶν ποσότητα ἢ τὴν σημερινήν, διότι ὁ στερεὸς τῆς γῆς ἐπίπατος ἀφωμοίωσε καὶ ἀπεταμίευσεν οὐ μικρὸν αὐτῶν μέρος. Τοῦτο δὲ ἰσχύει περὶ τοῦ ὀξυγόνου, τῶν νοτίδων, τοῦ ἄζωτου, τῆς ἀμμωνίας καὶ μάλιστα περὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. — Ὅπως ἀνύρωμεν τὸ ποσὸν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καθ' ὃ ἡ ἀτμοσφαιρα τοῦ ἀνωτάτου παρελθόντος ἐπλεόναζε τῆς καθ' ἡμᾶς, πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅλον τὸ ἀκαταλόγιστον ἐκεῖνο ποσὸν αὐτοῦ τὸ ἐν λίθοις, τοῖς ὕδασι τῶν θλασσῶν καὶ ποταμῶν, καὶ ἅπαντα τὸν εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα ἐμπεριεχόμενον ἀνθρακὶ μετ' ὀξυγόνου συνδεδεμένον, εἰς τὸ τὴν σημερινὴν ἐν τῷ ἀέρι ὑπάρχον ἀνθρακικὸν ὀξὺ. Ἡ γῆ ἦτόν ποτε διάπυρος καὶ βευστή* ὅτε δὲ ἡ θερμοκρασία τοῦ γῆινου ἐπιπάγου ἠλαττώθη εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἦτον δυνατὴ ἡ ὑπαρξίς τῶν φυτῶν, μέρος τι τοῦ ἐξ ἀνθρακὸς καὶ ὀξυγόνου συγκειμένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὁ ἀνθρακὶς, κατηναλίσκετο ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πλάσιν τῶν φυτῶν τὸ δὲ οὕτως ἀποχωριζόμενον ὀξυγόνον ἀντικατέστησεν ἐν μέρει ἐκεῖνο, ὑπερπρότερον εἰς μέγιστον ποσὸν εἰχεν ἀφανισθῆ ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας πρὸς ὀξειδωσίν*) τῶν στοιχείων. Μέρος μὲν τι τοῦ ἀνθρακὸς τούτου πάντοτε ἀπεδίδετο ὡς ἀνθρακικὸν ὀξὺ εἰς τὸν ἀέρα ἐκ τῶν σηπομένων φυτῶν, ὅθεν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν γένεσιν νέων φυτῶν, ἑτερον δὲ μέρος συνεσωρεύετο εἰς τὰ βῆθη τῆς γῆς ὑπὸ τὴν μορφήν γαιανθράκων, λιθανθράκων κτλ.

Ἡ δὲ κυκλοφορία τοῦ ἀνθρακὸς ἀπέβη ταχυτέραν ὅτε ἀναλίσκον φυτικὴν ὕλην τὸ ζῶον ἔλαβε γένεσιν, καὶ διότι ὁ ἀνθρακὶς τῶν φυτῶν μεταβλήθῃς ἐν τῷ ζωικῷ ὀργανισμῷ εἰς ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐξεπνέετο διὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπνοῆς, καὶ διότι ἡ σύστασις τῆς ζωικῆς ὕλης διευκόλυσε τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος πρὸς τούτους δὲ ἡ κυκλοφορία αὐτῆ ἐπεσπεύθη ὅτε διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοίας εἰσήχθη τὸ πῦρ, διότι ἐκάστη φλόξ εἶναι ἐργαστήριον ἀνθρακικοῦ ὀξέος. — Ἄν ὑπονοήσωμεν λοιπὸν ὅτι νῦν ὄρισμένον τι ποσὸν ἀνθρακὸς ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς ἐν εἴδει ζώντων φυτῶν καὶ ζῶων, καὶ ἑτερόν τι ἐπίσης ὄρισμένον ποσὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ὡς ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ἔπεται ὅτι εἰς πᾶσαν αὐξήσιν τοῦ πρώτου ποσοῦ ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογος ἐλάττωσις τοῦ δευτέρου. Ἄν λοιπὸν ἡ πληθὺς τῶν

*) Ὄξειδωσις λέγεται ἡ ἐνωσις ὕλης τινὸς μετ' ὀξυγόνου, ὅθεν καὶ ἡ καθῆσις εἶναι ὀξειδωσις.

κατοίκων τῆς γῆς αὐξάνη ἀδιαλείπτως καὶ ἂν, ὡς ἀναγκάσιος ἔπεται, ἡ γεωργουμένη ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀδιαλείπτως ἐκτείνηται, ἔπεται φυσικῶς ὅτι ἐλαττοῦται τὸ ποσὸν τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἂν δὲν ἀντικαθίσταται πάλιν ἐξ ἄλλης πηγῆς. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι τὸ ἐκ τῆς καύσεως τῶν κατὰ πανταρχαίως περιόδους κατατεθειμένων ἀνθράκων, λιθανθράκων κτλ. πηγάζον ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ὑπερἀδικόπως ἐκ τοῦ βῆθους τῆς γῆς ἀναπετάσσεται, εἶναι τὸ μέσον δι' οὗ γίνεται δυνατὴ αὐξήσις τις τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζώντων φυτῶν καὶ ζῶων. Ἄπας ὁ ἀνθρακὶς ὁ νῦν ἐν τῇ γῇ ἀργῶν, τότε μάλιστα θέλει γενῆ χρησίμος πρὸς τὴν γένεσιν τῶν φυτῶν, ὅταν ὡς ἀνθρακικὸν ὀξὺ διαδοθῇ εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν πᾶσα δὲ αὐξήσις τῆς βλαστήσεως εἶναι καὶ πηγὴ τῆς αὐξήσεως τῶν ζῶων καὶ ἀνθρώπων.

Οὕτω βλέπομεν εἰς πάντα τὰ τῆς φύσεως ἀπλότητα καὶ σκοπιμότητα, δι' ἧς μετὰ μεγίστης οικονομίας καὶ δι' ἀπλουστάτων μέσων κατορθώνονται τὰ μέγιστα.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων οὐσιωδῶν συστατικῶν ἐμπεριέχει ὁ ἀὴρ καὶ ἄλλας ἀκόμη οὐσίας ἐν ἐλαχίστοις ποσῶσι, ὧν τινες μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ἀέρι γίνονται, ἄλλαι δὲ ἐξατμιζονται ἐκ τῆς γῆνης ἐπιφανείας ἢ ἐκ τῶν ὕδατων τῆς θαλάσσης.

Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ ἀέρι ἀναπτυσσομένων οὐσιῶν μάλιστα τὸ ὄζον, ἡ ἀμμωνία καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ εἶναι ἄξια παρατηρήσεως.

Τὸ ὄζον, εἶναι ἀέριον ἔχον εἰς ἀνώτατον ὄρον τὰς χημικὰς τοῦ ὀξυγόνου ιδιότητας. Μεταβαίνει δὲ τοῦτο εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ὄζοντος διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἄλλων τινῶν δυνάμεων. Ἰπὸ ταιούτην μορφήν τὸ ὀξυγόνον καὶ πολὺ σφοδρότερον ἐνεργεῖ καὶ συνδέεται ταχύτερον μετ' ἄλλων σωμάτων ἢ τὸ ἀπλοῦν ὀξυγόνον. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων σκοπῶν, οὗς οὕτως ἐκπληροῖ, ἀναφέρομεν μόνον τὴν ὀξειδωσίν τῶν ὀργανικῶν ὕλων, τὴν συντελοῦσαν εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς φυτικῶν καὶ ζωικῶν οὐσιῶν, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται καὶ ἡ καρποφορία καὶ ἡ ἄφθογις ἐκ τοῦ ἀέρος τροφὴ τῶν φυτῶν.

Τὸ ὄζον εὐρίσκεται πάντοτε ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ, ἀλλ' ἐν ἐλαχίστη ποσότητι, ὥστε μέχρι τῆς σημερινῆς εἶναι ἀδύνατος ἡ ποσοτικὴ καταμέτρησις αὐτοῦ. Ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ μετὰ θύελλαν καθαρίζουσιν τὴν ἀτμοσφαιραν, εὐρίσκεται πάντοτε ἀφθονώτερον, ὅτε ἡ παρουσία αὐτοῦ διακρίνεται καὶ διὰ τῆς ὄσμης. Τὸ ὄζον παρέχει τῇ ἀτμοσφαιρᾷ μετὰ πολλοὺς κερανοὺς ἰδιάζουσάν τινὰ ὄσμην, ἣτις γίνεται ἐπαισθητὴ καὶ ἐν

κεκλεισμένοις δωματίοις, ἐν οἷς τεχνητῶς ἀναπτύσσεται ἠλεκτρισμός. Τὸ δὲ μυστηριώδες τοῦτο σῶμα πρὸ ὀλίγου ἔτι ἄγνωστον ἐν, δι' εὐφυεστάτων ἐρευνῶν τῶν ἐπιστημοτέρων χημικῶν ἀπεδείχθη ὅτι τὰ μέγιστα ἐπιδρᾷ εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν.

Δυναμίς τῆς ὀξειδωτικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὀξειδοῖ, καὶ καταστρέφει οὕτω, τὰ μιάσματα ἥτοι ἀόρατα καὶ ἀνεπαίσθητα ἐνόργανα ὄντα, ἀναπτυσσόμενα καὶ μεταδιδόμενα εἰς τὴν ἀτμοσφαιραν μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν μολυντικῶν ἀσθενειῶν ἥτοι π. χ. τῆς χολέρας, τῆς ἐπιζωοτίας κτλ. Ῥάβδοι τινὲς φωσφόρου τελεῖσαι εἰς πινάκιον μετ' ὀλίγου ὕδατος, ἐπαρκοῦσιν ὅπως καθαρῶς διὰ τοῦ ἀπ' αὐτῶν ἀναθρόσκοντος ὄζοντος ὁ ἀὴρ εὐρυχώρου αἰθούσης. Τοιουτοτρόπως ἐδοκιμάσθη καὶ ἐπετεύχθη ἐφ' ὀφθαλμοφανῶς ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βιέννης ἡ κάθαρσις τοῦ μεμολυσμένου τῶν αἰθουσῶν ἀέρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς χολέρας ἐν ἔτει 1855.

Τὸ νιτρικὸν ὀξὺ, ἔτερον ἀξιοσημειούμενον ὕλη ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ, ἐμπεριέχεται κατὰ μείζον ποσὸν ἢ τὸ ὄζον καὶ συνίσταται ἐξ ἄζωτου καὶ ὀξυγόνου, τῶν δύο δηλαδὴ οὐσιωδετέρον συστατικῶν τῆς ἀτμοσφαιρας. Ταῦτα δὲ ἐν μὲν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐν εἴδει μίγματος μόνον ὁμοειδοῦς διατελοῦσιν, ἐν δὲ τῷ νιτρικῷ ὀξει εἰσι χημικῶς συνδυασμένα. Ἡ χημικὴ αὐτῶν ἐνωσις τελεῖται δι' ἐκάστου κερανοῦ, δι' ἐκάστου ἠλεκτρικοῦ σπινθηρος διατέλλοντος τὸν ἀέρα, διότι παρὰ τὴν γραμμὴν τῆς φορᾶς αὐτοῦ τὰ δύο ἐν τῷ ἀέρι ταῦτα συστατικὰ συνδεδεμένα χημικῶς ἀποτελοῦσι τὸ νιτρικὸν ὀξὺ. — Πανταχοῦ καὶ πάντοτε εὐρίσκεται ἠλεκτρισμός ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ἐπειδὴ οὗτος, μάλιστα ἐν μεσημβριναῖς χώραις, εἶναι ὁρατὸς καθ' ἐκάστην σχεδὸν, δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ ὡς σταθερόν τι ἐπίσης συστατικὸν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Περὶ δὲ τῆς ἐπιδράσεως ἥτοι ὠφελείας τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς ἐμφύχου ζωῆς, δὲν δύναται εἰσέτι ν' ἀποφανθῶμεν μετ' ἀκριβείας ἐξ ἀπειρῶν πειραμάτων τοῦτο μόνον γινώσκουμεν ὅτι ὑπάρχει συχνῶτα ἐν τῷ ἀέρι καὶ ὅτι ἡ καταπίπτουσα βροχὴ πολλὰκις εἶναι ὄζονος ἕνεκα τοῦ ἐμπεριεχομένου νιτρικοῦ ὀξέος ἀπαντάται δὲ ἐν τῷ ὑετῷ ὕδατι πάντοτε σχεδὸν συνδεδεμένον μετ' ἀμμωνίας. Εἰς δὲ τὴν βλάστησιν τὸ νιτρικὸν ὀξὺ εἶναι ὁμολογουμένως ὠφέλιμον διότι συλλεγόμενον ὑπὸ τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς καὶ τῆς δρόσου ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας καταπίπτει εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς καὶ χρησιμεύει εἰς τροφὴν τῶν φυτῶν, παρέχον αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ ἄζωτον.

Ἡ ἀμμωνία εἶναι ἀέριον σύνθετον ἐξ ἄζωτου καὶ ὕδρογόνου, ἄχρουν, ἰδιάζουσάν τινὰ καὶ ὀξεῖαν ἀποφορὰν ἐκπέμπον, ἐπαισθητὴν μάλιστα ἐπὶ σηπο-

μένων οργανικών υλών, κατ'ελάχιστον δὲ μόνον ποσὸν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐμπεριεχόμενον. Εἰς 1.000.000 μέρη ἀέρος εὐρίσκονται κατὰ μέσον ὄρον 22 μέρη ἀμμωνίας. Καὶ κατὰ μὲν τὸ μέγιστον θέρους εὐρέθησαν $4\frac{1}{2}$, κατὰ δὲ τὸν δριμύτατον χειμῶνα $1\frac{1}{2}$ μέρη, μετὰ δὲ πολλοὺς κερκυνούς καὶ 75 μέρη μεταξὺ 1.000.000.

Καθὼς τὸ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἀνθρακικὸν δξὺ παρέχει εἰς τὰ φυτὰ τὸν ἀνθρακκᾶ, οὕτω χορηγεῖ ἢ ἐν τῷ ἀέρι ἀμμωνία τὸ ἀναγκαιῶν αὐτοῖς ἄζωτον ἢ τοι, καθὼς γίνεται ἀνακύκλισις τοῦ ἐν τῷ ἀνθρακικῷ δξείῳ ἀνθρακός διὰ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ζώων, οὕτω γίνεται καὶ ἀνακύκλισις τοῦ ἐν τῇ ἀμμωνίᾳ ἄζωτου. Διότι τὰ φυτὰ καὶ κατὰ μείζονα ἔτι λόγον τὰ ζῶα συγκεντρώνουσιν οὕτως εἶπειν καὶ ἀφομοιοῦσι τὸ ἄζωτον τῆς ἐν τῷ ἀέρι ἀμμωνίας εἰς τὴν ὕλην αὐτῶν καὶ ἀποδίδουσιν αὐτὸ πάλιν διὰ τῆς σήψεως τῶν λειψάνων τῶν ἐν εἰδει ἀμμωνίας εἰς τὴν ἀτμοσφαιρᾶν.

Ἄλλοι δὲ ἀτμοὶ καὶ ἄλλα ἀέρια ποιικίλοτάτης ποιότητος καὶ συνθέσεως ἀναβαίνουν ἀκαταπαύστως ἐκ τῆς γῆνης ἐπιφανείας εἰς τὸν ἀέρα. Μετὰ τῆς ἀτμοσφαιρᾶς ἀναμιγνύονται καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀναθρώσκοντα ἀέρια, τὰ ἀκμάζοντα ἐκ τῆς πολυειδοῦς σήψεως ἢ πάσχουσι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ. Τινὰ αὐτῶν, ὡς τὸ ὑδροθειοῦχον ἀέριον, καὶ διὰ τῆς ὀσφρῆσεώς εἰσιν αἰσθητὰ, ἄλλα δὲ εἶναι ὅλως ἀνεπαίσθητα. Ἐκ τῶν ἐλωδῶν χωρίων ὁ ἥλιος διηλεκτικῶς ἐξατμίζει πλῆθος ἐπιπλασθῶν καὶ τὸν ἀέρα δηλητηριαζόντων ἀτμῶν, οἵτινες ἐπιφέρουσι τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι πυρετούς ἄλλ' οὐτε αἰσθησίς τις δύναται νὰ διακρίνη αὐτούς, οὐτε χημικόν τι μέσον νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Πρὸς τούτοις φλέγονται ἐπὶ τῆς γῆνης σφαιρᾶς πολλὰ ἠφαιστεια ὄρη, ἅτινα ἀναρρίπτουσι πνιγηροῦς ἀτμούς ἅθ' ἡμέραν δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων φυσικῶν καὶ τεχνητῶν χημικῶν φαινομένων κατασκευάζονται πλεῖστα ἀλλότρια τῇ ἀτμοσφαιρᾷ καὶ ἐπιπλασθῆ ἀέρια. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκ τῆς γῆς ἀνερχόμενα μετέωρα διασκορπίζονται διὰ τῶν ἀνέμων καὶ ἀναμιγνύονται τέλος ἐντελῶς μετὰ τῆς ἀτμοσφαιρᾶς. — Ὅθεν αὕτη ἐμπεριέχει ἄπειρα τοιαῦτα τυχαῖα συστατικά, ἅτινα, καὶ τοὶ ἀλλότρια ὄντα εἰς τὴν φυσικὴν σύνθεσιν αὐτῆς, διὰ τῆς ἐλαφρότητός τῶν ὁμῶς εὐκόλως φερόμενα εἰς αὐτὴν, κατ' ὀλίγον ἐγκαταμιγνύονται.

Τέλος ἐμπεριέχει ἢ ἀτμοσφαιρᾷ καὶ λεπτά τινα μόρια θαλασσίου ὕδατος, διασκορπιζόμενα ὑπὸ σφοδρῶν ἀνέμων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Οὕτω τὰ μόρια τοῦ ἁλτος καὶ ἐτέρων τινῶν τοῦ θαλασσίου ὕδατος συστατικῶν, συναρπαζόμενα μέχρι τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τῆς στερεᾶς καὶ ὑπὲρ

αὐτὰ τὰ ὑψηλότερα ὄρη, ἀποτελοῦσιν ἐπίσης συστατικά τῆς ἀτμοσφαιρᾶς.

Τὸ ἄθροισμα τῶν τοιούτων ἀλλοτρίων καὶ περὶ τὴν γῆν μετὰ τοῦ ἀέρος κυματινῶν ὕλων, αἵτινες ἀναμιγνύονται μετὰ τῶν χρησιμευσουσῶν πρὸς διατήρησιν τῆς τε ζωικῆς καὶ φυτικῆς ζωῆς, εἶναι τόσον ὑπερβαλλόντως μέγα, ὥστε εἶναι ἀδύνατον καὶ ὡς ἐγγιστα νὰ προσδιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ βᾶρος αὐτῶν.

Ἡ συμφορήσις τόσων ἑτεροειδῶν ὕλων ἐν τῷ ἀέρι ἤθελεν ἴσως ἐν μικρῷ χρόνῳ ἐπιφέρει βλάβην εἰς τὴν τῶν ζώων ζωὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν πολλῶν φυτῶν ἄλλα τὰ ὕδατα τῆς ἀτμοσφαιρᾶς διηλεκτικῶς ἀνερχόμενα ὡς ἀτμοὶ καὶ κατερχόμενα πάλιν ὡς βροχαὶ καθαρίζουσι τὸν ἀέρα, ἐκπληροῦντα οὕτως ἀκριβέστατα τὸν προορισμὸν τῶν, ἦτοι τὸ νὰ διατηρῶσι τὴν ἰσορροπίαν τῶν οὐσιωδεδεσάτων ὄρων τῆς ζωῆς.

Ὅσον ἀπλοῦς καὶ ἂν παρίσταται ὁ ἀὴρ εἰς τὸν ἀνεπιστήμονα, οὐχ ἦττον πολυειδῶς πολὺπλοκος εἶναι ὡς βλέπομεν ἢ ἐπιστημονικῆ ἱστορία αὐτοῦ!

Ὅταν τὸ δξυδερκὲς τοῦ ἀνθρώπου βλέμμα διεξέρχεται μετ' ἐπιστασίας πάντα ταῦτα τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ τῆς συνθηεῖας φαίνονται ἀσήμαντα τοῖς ἀπείροις, καὶ αὐτὸς ὁ ὑψιπετέστερος νοῦς ὀκλάζει ἐνώπιον τῆς σοφίας, τῆς ἀπλότητος καὶ τοῦ κάλλους τῆς θείας φύσεως, ἄπερ καθ' ἀπάσας αὐτῆς τὰς μορφὰς διαφαίνονται!

A. K. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ.

ΑΒΡΑΑΜ ΛΙΓΚΟΛΝ.

Ὁ Ἀβραάμ Λίγκολν ἐγεννήθη τῇ 12 Φεβρουαρίου 1809 ἐν ταπεινῇ καλύβῃ τοῦ Hardin ἐν Kentucky. Αἱ πρῶται αὐτοῦ ἡμέραι ὡς ἢ τοῦ Ἰάκωνος, Clay, Ουέβστερ καὶ ἄλλων, τῶν ὁποίων τὰ ἔνδοξα ὀνόματα εὐρίσκονται εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τῆς Ἀμερικῆς, ἦσαν κεκρυμμένοι εἰς τὰ σκότη τῆς πτωχείας καὶ τῆς ἐργασίας. Ὁ πατὴρ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ κατήγοντο ἐκ Rockingham τῆς Βιργινίας, ὅπου πρὶν εἶχον μεταναστεύσει οἱ προπάτορές τῶν ἐκ Berks τῆς Πενσυλβανίας. Αἱ περὶ γενεαλογίας εἰδήσεις τοῦ Ἀβραάμ Λίγκολν ἐνταῦθα λήγουσι, τὰ δὲ πρότερον ἀγνοοῦνται.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἢ οἰκογένεια αὕτη ἀνήκεν εἰς τοὺς quakers, μετὰ ταῦτα ὁμῶς ἐχωρίσθη ἀπ' αὐτῶν.

Ὁ τοῦ Ἀβραάμ Λίγκολν πάππος εἶχε τέσσαρας ἀδελφοὺς, Ἰσαὰκ, Ἰάκωβον, Ἰωάννην καὶ Θωμᾶν.

Ὁ Ἰσαὰκ κατόκει πλησίον τῆς Βιργινίας, Βορείου Καρολίνας καὶ Τεννεσσῆ, ὅπου καὶ οἱ ἀπόγονοί του ζῶσι μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ τοῦ Ἰακώβ καὶ Ἰωάννου εὐρίσκονται ἐν Βιργινίᾳ, ὁ δὲ Θωμᾶς ἐλθὼν εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Kentucky, ἀπέθανεν ἐκεῖ, καὶ οἱ τοῦτοῦ ἀπόγονοι μετέβησαν δυτικώτερον πρὸς τὸν Μισσουρί.

Τὸ 1780, ὁ Ἀβραάμ ἦλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Kentucky, καὶ κατέσχε μικρὰν τινα ἔκτασιν γῆς εἰς τὰ δάση. Ἐπισημῶς μετ' ἐπισημᾶμα τοῦ ἐργάτου « Ἐλπίς καὶ ἐργασία », ἀπεφάσισε

ὄλιμμένην μητέρα καὶ ἀπῆλθον εἰς εὐρεσιν πόρου ζωῆς. Ὁ Θωμᾶς, ὁ νεώτερος υἱός, ἕνεκεν τῆς ἀπορίας τῆς δυστυχούς μητρός του, περιήρχετο ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἐπαύσεις, οὕτω δὲ ἠνδρώθη ἄνευ ἀνατροφῆς τινος, μὴ γνωρίζων ἄλλο τι εἰμὴ μόνον νὰ χαράττη τὴν ὑπογραφὴν του. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον αὐτοῦ ἔτος ἐπιστρέψας εἰς Kentucky ἐνυμφεύθη (1806) τὴν Nancy Hanks, μητέρα τοῦ ἡμετέρου Ἀβραάμ. Ὁ Θωμᾶς Λίγκολν καὶ ἢ σύζυγός του ἦσαν ἄνθρωποι ὅλως ἀπλοῖκοι καὶ ἀπαιδεῦτοι. Ἡ Nancy ἀνεγίνωσκεν, ἀλλὰ δὲν ἠδύ-

Ἀβραάμ Λίγκολν.

νὰ κατοικήσῃ ἐνταῦθα ἄλλα σπουδαῖος προσωπικὸς κίνδυνος τὸν ἐπαπειλεῖ, μεγάλος κίνδυνος αὐξάνων ἕνεκα τοῦ μεμονωμένου μέρους τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκλέξει διὰ κατοικίαν. Οἱ πλησίον χωρικοὶ τὸν ἐφθόβουν, καὶ τέλος ἡμέραν τινα ἐραζόμενος ὀλίγον μακρὰν τῆς οἰκίας του ἐδολοφονήθη, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ εὐρέθη τὴν ἐπιούσαν ἀκέφαλον.

Κατὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο δυστύχημα, ἢ χήρα αὐτοῦ ἔμεινε μόνη εἰς ἐκείνην τὴν ἄξενον ἐρημίαν με πέντε τέκνα, ἐξ ὧν τὰ τρία ἄρρενα τὰ δὲ δύο θήλεα. Ἡ πτωχεῖα ἐβίασεν αὐτοὺς νὰ χωρισθῶσι, πάντα δὲ τὰ τέκνα, ἐκτὸς τοῦ Θωμᾶ, ἀπεχαιρέτισαν τὴν τε-

νατο νὰ γράψῃ. Ὁ Θωμᾶς ἦτο φίλεργος, ζωηρός, καὶ ἄνθρωπος καλῆς καρδίας. Ἡ σύζυγός του, γυνὴ ὑγειοῦς μὲν κρίσεως, πνεύματος δὲ ὀρθοῦ καὶ φιλελεθῆμων, διέπρεπε συγχρόνως καὶ ὡς μήτηρ σπανία.

Τρία τέκνα ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ γάμου τούτου, μία θυγάτηρ, εἰς υἱός, ὅστις ἀπέθανε βρέφος ὢν, καὶ ὁ Ἀβραάμ. Ἡ ἀδελφὴ, πρεσβυτέρα τοῦ Ἀβραάμ, ἐνυμφεύθη νέα, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἄτεκνος.

Ὁ Ἀβραάμ ἑπταετῆς ὢν ἐφοῖτα μετὰ τῆς ἀδελφῆς εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τοῦ πατρὸς μετοικεσίας εἰς Ἰνδιάναν, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς ἡλικίαν ἔχων ἐννέα ἐπίπου ἐτῶν.

Κατὰ τὸ 1818 ἔσχε τὴν δυστυχίαν νὰ στερηθῆ τῆς καλῆς αὐτοῦ μητρός. Ὅτι δὲ αὕτη ἦτο ἀληθῶς γυνὴ εὐγενῆς, ὃ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὸ ἀπέδειξε· παρ' αὐτῆς ἐδιδάχθη ὁ Ἀβραάμ τὰς ὑγιεῖς ἐκείνας ἀρχὰς τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας· παρ' αὐτῆς ἔλαβε τὴν τῶν ἠθῶν ἐκείνην εὐγένειαν, τὴν στολίσασεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ πρώτου τοῦ κράτους ἄρχοντος· παρ' αὐτῆς ἔμαθε τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βλέπειν ἄλλους εὐτυχεῖς. Καίτοι δὲ ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο ἀπαιδευτος γραμματικῶς, οὐχ ἦτον ὅμως ἦτο ἀρκετὰ σοφὴ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ τοῦ πρακτικοῦ βίου. Ποτὲ ὁ Ἀβραάμ δὲν ἔπαυσε νὰ θρηνῆ τὴν στέρνησιν τοιαύτης μητρός, καὶ ποτὲ δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομά της ἄνευ βαθυτάτης συγκινήσεως.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὁ πατὴρ του ἐνωμρεύθη τὴν **K. Sally Johnston**, χήραν με τρία τέκνα.

Ὁ Ἀβραάμ ἀνεγίνωσκε πρὶν ἢ μὴτηρ του ἀποθάνῃ· ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸν ἔστειλαν εἰς τὸ σχολεῖον εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐγίνωσκε νὰ γράφῃ, προώδευσε δὲ κάλλιστα εἰς τὸ νέον τοῦτο σχολεῖον, καὶ ταχέως ἔμαθε τόσα εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὄσα καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐμάνθανε ταχύτερον παντὸς ἄλλου παιδίου, καὶ ἦτο πεποικισμένος δι' ἀρίστου μνημονικοῦ. Τὰ βιβλία ἦσαν ἢ χαρὰ αὐτοῦ, εἰς δὲ τῶν πόθων του ἦτο νὰ προμηθεύται βιβλία πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ νοῦς. Πολλὰ εἶχεν ἀναγνώσει, ὃ δὲ πατὴρ δὲν ἔπαυε νὰ προμηθεύῃ αὐτῷ ὄσα ἐζήτει. Τὸ ἀκόλουθον ἀνέκδοτον ἀναφέρεται περὶ τοῦ Ἀβραάμ.

Ὁ Κύρ. **Cranford** τῷ ἐδάνεισε ποτε ἀντίτυπον τοῦ βίου τοῦ Οὐάσιγκτωνος. Ἐσπέρην τινὰ μετὰ πολῶρον ἀνάγνωσιν ὁ Ἀβραάμ κατέθεσεν εἰς τι μέρος ἐν τῷ δωματίῳ του τὸ βιβλίον· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐθαύμασεν εὐρὼν αὐτὸ κάθυγρον ἢ μᾶλλον ἀφανισμένον ἐκ τῆς βροχῆς. Πῶς νὰ τολμῆσῃ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κύριον τοῦ βιβλίου μετὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο; Χρήματα δὲν εἶχεν ἵνα προσφέρῃ πρὸς ἀποζημίωσιν· ἀλλ' ἐν τούτοις, λαβὼν τὸ βιβλίον διεύθυνθη πρὸς τὸν **R. Cranford**, καὶ δείξας αὐτῷ τὴν ἀνεπανόρθωτον ζημίαν, θαρραλέως καὶ τιμῶς προέτεινε νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ εἰς ἀμοιβήν. Ὁ **Cranford** ἐδέχθη τὴν προσφορὰν χάριτας αὐτῷ τὸ βιβλίον, ἀντὶ τριῶν ἡμερῶν ἐργασίας. Διὰ τὸ ἀρβυλώπιδον δὲ τοῦ ἤθους καὶ τὴν τοῦ χαρακτῆρος εὐθύτητα ἀπήλαυσε τὴν ὑπόληψιν τοῦ τε **Cranford** καὶ πάντων τῶν γειτόνων.

Καὶ ἕτερα δὲ τινὰ δεικνύουσιν ὅποιος ὁ τοῦ Λίγκολν χαρακτῆρ, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν χρόνον ὅτε ἦτο εἰς τὸ σχολεῖον πολλάκις διεκρίθη διὰ τὸ συμβιβαστικὸν καὶ εἰρηνικὸν αὐτοῦ πνεῦμα πρὸς τοὺς συμμαθητάς. Ποσάκις παρενέβη μεταξὺ ἐριζόντων

μαθητῶν, καὶ μὲ ἴδιον αὐτοῦ κίνδυνον διεχώρισε καὶ ἐφιλίωσεν αὐτούς! Ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σχολείου κατεγίνετο μέχρι τοῦ δεκάτου ἐνάτου αὐτοῦ ἔτους εἰς ὑλοτομίαν, πάντοτε ὅμως μὴ παύων τὴν ἐσπέραν νὰ ἀφιερῶν ὥρας τινὰς εἰς ἀνάγνωσιν τοιούτων βιβλίων, οἳκ ἠδύναντο νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν προσιτά.

Εἰκοσαετῆς ὦν καὶ δέκα τάληρα κατὰ μῆνα λαμβάνων, μετεκόμιζεν ἐπὶ πλοικίου εἰς **New Orleans** ὑλικὸν διὰ τὰς ἐν **Mississippi** φυτείας. Δύο δὲ ἔτη μετέπειτα ὁ πατὴρ του ἀφείκε τὴν ἐν **Indiana** κατοικίαν αὐτοῦ, μετέβη μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀβραάμ, εἰς τὰς εὐφόρους τοῦ **Illinois** πεδιάδας.

Τὸ 1832, ὅτε ἦτο τοῦ **Black-Harek** ἕρις ἐξεβράγη, ὁ Λίγκολν ἠνώθη μετὰ τινὰς ἐθελοντάς, καὶ μετ' ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἐκπληξίαν εἶδεν ἐκτυτὸν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος ἐκλεχθέντα. Πολλάκις δ' ἔλεγεν ὅτι ποτὲ ἐπιτυχία τοῦ βίου του δὲν τῷ προὔξενε τὸσαύτην εὐχαρίστησιν ὅσον ἡ ἐκλογή αὕτη. Ἡ τοῦ νέου Λίγκολν μικρὰ φάλαγγς ἐπορεύθη εἰς **Beardstown**, ὅπου ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐμελλε νὰ συμβῇ σύγκρουσις· ἀλλὰ πρὶν ἐκπνεύσῃ ἡ τῆς θητείας προθεσμία, τὰ διαφέροντα μέρη διηλλάγησαν, ὃ δὲ Λίγκολν ἐπέστρεψεν οἴκαδε, μὴ ἀπαντήσας μηδένα ἐχθρὸν κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον αὐτοῦ ὁδοιπορίαν.

Ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης προετάθη ὑπὸ τῶν φίλων καὶ θαυμασῶν αὐτοῦ εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα· ἤκουσε δὲ τὴν εἰδήσιν ταύτην μετὰ οὐκ ὀλίγην ἐκπληξίαν. Τὴν ὑποψηφιότητα δὲ εἰς τοιαύτην θέσιν ἐδέχθη μετὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκείνον, ὃν νεότης καὶ ἐλπίς δύνανται μόνον νὰ ἐμπνεύσωσιν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐκβασίς δὲν ὑπῆρξεν αἰσία, διότι ἔλαβε μόνον 277 ψήφους ἀπέναντι 284.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο ἐργαστηριάρχης καὶ διευθυντῆς τοῦ ταχυδρομείου τοῦ χωρίου. Θαρραλέως ἠγωνίσθη εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν, ἀλλὰ κεφαλαίων ἔλλειψις ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐπὶ τέλος νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ ἐμπόριον πρὸς ἀναζήτησιν νέου πόρου.

Πρὸς οὐδὲν δειλιῶν, προσεπάθησε νὰ λάβῃ γνώσιν τινὰ τῆς νομικῆς. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἐδανείσθη βιβλία τινὰ παρὰ φίλου, καὶ βαθμηδὸν ἐγένετο ἐγκρατῆς τῶν στοιχείων τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς ὃ διέπερψε μετὰ ταῦτα.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀβραάμ ἐξηκολούθει τὰς σπουδὰς του μετ' ἐπιμελείας, γενόμενος συγχρόνως ἱκανῶς ἐγκρατῆς καὶ τῆς γραμματικῆς. Αἱ δὲ τοῦ νέου αὐτοῦ σταδίου ἀσχολίαι τῷ παρεῖχον εὐκαιρίαν τοῦ ἀναγινώσκειν πολὺ περισσότερον ἢ ἄλλοτε. Συνείθιζε πάντοτε νὰ γράφῃ ἐπιτομὴν παντὸς βιβλίου τὸ ὅποιον ἀνεγίνωσκε· τοῦτο δὲ οὐ μόνον συνετέλει εἰς

τὸ νὰ ἐντυπώνονται ἐν τῇ μνήμῃ του ὄσα ἀνεγίνωσκεν, ἀλλὰ καὶ ἐγύμναζεν ἰδιαζόντως αὐτόν.

Πρὶν δὲ προχωρήσῃ εἰς τὰ νομικὰ ἐγνώρισε τὸν **K. John Calhoun**, ὅστις τῷ ἐπρότεινε νὰ τὸν παραλάβῃ μεθ' ἐκείνου ἵνα σπουδάσῃ τὴν χωρομετρίαν (**surveying**). Συνεχῶς ἐπορεύετο μετὰ τοῦ **Calhoun** εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ μετ' ὀλίγων ἐπιγγέθη τὸ γεωμέτρην δι' ἴδιον λογαριασμὸν. Ἡ τύχη ἐδείχθη σήμερον εἰς τὸν Λίγκολν μᾶλλον εὖνους ἢ εἰς τὰς προτέρας αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις. Εἰργάζετο δὲ μετὰ τῆς συνήθους ἐπιμονῆς, καὶ κατῆντησε πλέον πολυάσχολος ἢ ποτέ. Ἀπήλαυσε φήμην λαμπράν, ἀλλὰ μόλις ἐν ἔτος ἐνησχολήθη εἰς τὸ τοῦ γεωμέτρου ἔργον καὶ παρήτησεν αὐτό.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1834, ἦτοι δύο ἔτη μετέπειτα, ἐγένετο ὑποψήφιος διὰ τὸ νομοθετικὸν σῶμα. Εἴκοσι δὲ καὶ ἕξ ἔτη ἄγων ἦτο ὑποψήφιος διὰ τὸ **Illinois**. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην αἱ περὶ ἐπιτυχίας ἐλπίδες ἦσαν μεγαλύτεραι ἢ τὴν πρώτην φορὰν, διότι εἶχε κατασταθῆ δημοτικώτατος. Ἐθεωρεῖτο δὲ διακεκριμένος στρατιώτης, καλὸς νομικὸς, καὶ τέλος νέος οὐ τινος πολλὰ τὸ μέλλον ὑπέσχετο. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἀπήλαυσε καὶ ὑπόληψιν ὡς κάτοχος πνεύματος ὑγιεοῦς, μεγαλοψυχίας καὶ χρηστότητος ἠθῶν.

Ταῦτα πάντα ἦσαν ἀληθῆ. Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς ἐφθάσε, καὶ ὡς ὑπὸ πάντων προσδοκᾶτο ἐφάνη νικητῆς μετὰ μέγαν ἀριθμὸν ψήφων.

Τοιοιούτοτρόπως ἤρξατο ὁ πολιτικὸς τοῦ ταπεινοῦ Ἀβραάμ βίος, φθάσαντος ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὴν τοῦ Προέδρου θέσιν.

Ὅποια δὲ ὑπῆρξαν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὸν νὰ εἰπωμεν.

Ὁ Λίγκολν ἐξηκολούθει καὶ εὐτυχῶς νὰ σπουδάσῃ πάντοτε καὶ νὰ ἐξασκῆται εἰς τὴν νομικὴν.

Ὁ περὶ δουλείας ἀνταγωνισμὸς διεδηλώθη πανδήμως τὸ 1837.

Ὁ Ἀβραάμ ἦτο ὁ πρώτος συνήγορος τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, καὶ ἐν διαφόροις περιστάσεσιν ἱκανῶς ὑπηρετήσε τὰ τοῦ ἔθνους συμφέροντα διὰ πατριωτικῶν καὶ μεσῶν φιλελευθερίκων λόγων, τοὺς ὁποίους καὶ εἰς διάφορα μέρη ἀπήγγειλεν.

Ἐν τούτοις παρερχόμεθα σειρὰν ἐτῶν, κατὰ τὰ ὅποια ὁ Λίγκολν ἐξηκολούθει νὰ ἐνασχολῆται περὶ πᾶν τῆς πατρίδος καλὸν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, φθάνομεν δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς τοῦ Προέδρου ἐκλογῆς, ὅτε 491,275 ψήφοι πλείους τῶν τοῦ **Douglas**, 1,018,499 τῶν τοῦ **Breckinridge**, καὶ 1,275,821 τῶν τοῦ **Bell** ἀνέδειξαν αὐτὸν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1860 Πρόεδρον τῶν ἠνωμένων τῆς Ἀμερικῆς Πολιτειῶν.

Σκοπὸς τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἐκλέγοντος τὸν

Ἀβραάμ Λίγκολν πρῶτον αὐτοῦ ἄρχοντα ἦτο ἡ τῆς δουλείας περιστολή, καὶ ἡ κατάλυσις τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ἰσχύος, ἧτις ἠπέριε νὰ καταστῆ διαρκής.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ τρομερὸς ἐκείνος τῶν Ἀμερικανῶν ἐμφύλιος πόλεμος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ καθέκαστα δὲν ἐμφιλοχωροῦμεν ὡς τοῖς πᾶσι γνωστά. Καὶ ποῖος τῶντι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τῶν δύο τούτων διαμαχομένων ἀδελφῶν τοῦ Βορῆ καὶ τοῦ Νότου; Ποῖος δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον δὲν συνεκινήθη ἐξ αὐτοῦ τοῦ πολέμου; Καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ ἔμπορος γινώσκουσι τὰ κατ' αὐτόν.

Ἐν τούτοις ληξάσης τῆς τοῦ Λίγκολν προεδρείας, ἰδοὺ πάλιν αὐτὸς ἐκ νέου τῶν Ἀμερικανῶν Πρόεδρος ἐκλέγεται, οἱ δὲ Βόρειοι ὄλονεν προχωροῦσι καὶ ἡ τῶν Νοτίων θέσις καθ' ἡμέραν δεινότερα καθίσταται.

Ἡ τῶν Ἐνωτικῶν ὑπεροχὴ πασιδῆλως ἐφάνη· ἀλλ' ὅτε ὁ πόλεμος ἤγγιζεν εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ, ὅτε ὁ τόσον ὑπὲρ τῆς καταπάσεως τῆς δουλείας μοχθήσας Λίγκολν ἐπλησίαζεν εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτῷ τῆς δόξης στέφανον, χεῖρ μισαρὰ καὶ ἀνανδρος διέουθε πυροβόλον κατ' αὐτοῦ, ὃ δὲ κόσμος ἐλόκληρος ἐφριξε διὰ τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο κακούργημα.

Οὐδεμία ὑπάρχει καρδία μὴ αἰσθανθεῖσα βαθεῖαν λύπην κατὰ τὸ ὅπως ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβεβηκός. Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς Λίγκολν ἐκεῖτο νεκρὸς, οἱ δὲ Νότιοι μηδὲν κατορθώσαντες τοῖς Βορείοις παρεδίδοντο.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ὁ Λίγκολν συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐπορεύετο περὶ τὴν ἐγγύθεν περίπου ὥραν εἰς τὸ θέατρον. Περὶ δὲ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν ὁ δολοφόνος **W. Booth** εἰσελθὼν εἰς τὸ θεωρεῖον καὶ ἐξαγαγὼν πολύκαννον πιστόλιον ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Προέδρου. Ἡ σφαῖρα εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπασθὲν τῆς κεφαλῆς μέρος· ὃ δὲ δολοφόνος ἐντὸς δύο δευτερολέπτων εὐρέθη εἰς τὴν σκηνὴν, μάχαιραν εἰς τὴν χεῖρα ἔχων καὶ κράζων· « **Sic semper tyrannis!** »

Τὸ τραῦμα ἦτο θανατηφόρον· καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα κατὰ τὸ ὅποιον ἐζῆσεν, ἔμεινε ὅπως ἀναίσθητος. Τὴν ἐπιούσαν (15 Ἀπριλίου 1865), τὴν ἐβδόμην ὥραν καὶ εἴκοσι λεπτὰ τῆς πρώτης, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Φ. Α. Μ.

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΕΝ ΒΡΑΪΛΛΑΙ: ΧΟΛΕΡΑΣ.

Βραϊλλα τῇ 14 Αὐγούστου 1865.

Φίλιππε μοι!

Μὴ ζῆτει ποικιλίας καὶ μειδιάματα ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου ταύτῃ, ἧτις κατ' οὐδὲν ὁμοιάζει πρὸς

ύσας τσακίς σοί ἔγραψα. Ἄλλοι καιροὶ, ἄλλα πράγματα! Ἄν σήμερον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους περιένος μόνον μ' εὐρῆς ὁμιλοῦντα, μὴ μὲ καταδικάσης, ἀλλ' ἀπόδος τὰ πάντα τῇ φιλοφρονησίᾳ, ἥτις εὐγενῶς, κατ' αὐτὴν, φερομένη, ἦλθε πρὸς ἐπισκεψίμην μας, ἢν ἀναμφιβόλως ποτὲ δὲν θέλομεν λησμονήσει, καὶ περὶ τῶν τρόπων τῆς ὁποίας δὲν θέλομεν παύσει ποτὲ συνδιαλεγόμενοι, τοσοῦτον κατέβληξεν ἡμᾶς διὰ τῶν φιλοφρονησέων καὶ περιποιήσεών της. Καὶ ὅ,τι περιεργον, ὅ,τι σπάνιον, οὐδεὶς ἤθελε νὰ δεχθῆ τὴν κυρίαν ταύτην, καὶ μάλιστα τὰς τόσας αὐτῆς θωπείας· καὶ ἐν τούτοις μ' ὕλας ταύτας τὰς ἐνστάσεις, αὐτὴ ἐπέβαλεν ἑαυτὴν καὶ τὰ παρακολουθοῦντα αὐτῇ, παρ' οὐδὲν λογιζομένη φωνάς, κραυγὰς, θυμοὺς, ἀπειλάς, κωλύματα. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἰσχυρά τις ἀμαζών, πηδῶσα φοβερά ἄλματα ὑπὲρ πᾶν τὸ προστυχόν, γελῶσα δὲ διὰ τοὺς θυμοὺς, τὰς κραυγὰς, τὰ κωλύματα τῶν ἀφιλοξένων καὶ μυκτηρίζουσα τοὺς πάντας.

Σ' ἐνέβλαβα, φίλτατε, εἰς περιέργειαν βεβαίως, καὶ μακρόθεν ἀκούω τὰς ἐκφωνήσεις σου. — Πᾶ! πῶς γίνεται τοῦτο; Πρέπει νὰ ᾖναι μεγάλη τις βασιλισσα ἢ κυρία αὐτὴ, ἢ τόσον ὑπεροπτικῶς ἐπιβάλλουσα ἑαυτὴν καὶ τὰς φιλοφρονησεις αὐτῆς· πρέπει νὰ ἔχῃ ἀνὰ χεῖρας μυρία μέσα καὶ παμπόλλους ὀπαδοὺς ἵνα πράττῃ τοιαῦτα ἀνήκουστα. Ἀλλὰ ποῖα τις εἶναι; Ἀφοῦ διατρίβει αὐτόθι, βεβαίως καὶ θὰ τὴν εἶδες, φίλε· παράστησόν μοι τὴν μορφήν, τὰς χάριτάς της, καὶ ἴσως μὲ κατορθώσης ν' ἀφήσω τὴν Κερκωπίαν, καὶ πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Δουναβέως νὰ δράμω, ἵνα θαυμάσω τὸ διάσημον τοῦτο πρόσωπον. Εἶπέ μοι, πῶς ἐνδύεται καὶ πῶς κτενίζεται; περιγράφόν μοι τὴν συνοδίαν αὐτῆς. Γνωρίζεις πόσον εἶμαι παράδοξος καὶ πόσον μοὶ ἀρέσκουσι τὰ παράδοξα . . .

— Ὡ φίλων φίλτατε, μένε πρὸς Θεοῦ εἰς Ἀθήνας· μὴ ἐγκαταλείπῃς τὴν Κηφισίαν καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς τερπνάς τῶν συνομιλιῶν· στρέφε πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εὐλόγει τὸν Ἰψιστον, ὅτι δὲν ἦλθε καὶ πρὸς ἡμᾶς ἡ κυρία, ἥτις ἐνταῦθα παρατείνει τὴν ἐπισκεψίμην τῆς ἀκόμη, καὶ δὲν παύει ἐπιδαφιλεύουσα τὰ δῶρα αὐτῆς. Μὴ ζητήσης πώποτε νὰ μάθῃς ἐκ τοῦ πλησίον ὁποία τις εἶναι, καὶ ἐκ βάθους καρδίας σοὶ εὐχομαι νὰ μὴ ἴδῃς ποτὲ τὴν ἀπειράριθμον συνοδίαν, μήτε τὰ δῶρά της τὰ πάμπολλα, δῶρα Μηδείας στυγερᾶς ζοφερῶν ταρτάρων.

Ἡ δυστυχὴς Ἀλεξάνδρεια, ἡ ταλαίπωρος Σμύρνη, ἡ δύστηνος πόλις τοῦ Κωνσταντίνου θὰ σοὶ εἰπῶσι τὸ ἐπάρατον ὄνομά της . . . Χολέρα! . . . μυριάδες δὲ παθόντων θὰ σοὶ ψιθυρίσωσι κλαίοντες·

« Ὁ Θεὸς ὠργίσθη, καὶ ἡ ὄργη αὐτοῦ μεγάλη καὶ δικαία! »

Ζητεῖς ἀκόμη νὰ ἴδῃς τὴν μορφήν της, πῶς ἐνδύεται, πῶς κτενίζεται, ποιοὶ οἱ ὀπαδοὶ της; Δὲν τὸ πιστεύω, καὶ ἂν τὸ ἤθελες, βεβαίως θὰ ἠδυνάτουσαν νὰ σ' εὐχαριστήσω, διότι μέχρι σήμερον αἱ πληροφορίες μου πολὺ δὲν προεχώρησαν, ὥστε ἀγνωῶ ἐντελῶς καὶ τὴν μορφήν καὶ τὰ ἐνδύματά της, καὶ ποῖον εἶδος *coiffure* ἀρέσκει αὐτῇ κάλλιον. Ὅσον ὅμως διὰ τοὺς ὑπασπιστάς της, τοὺς πιστοὺς αὐτῇ ἀκολουθοῦντας, δύναμαι νὰ σοὶ τοὺς εἶπω . . . εἶναι τὰ δάκρυα, οἱ πόνοι, οἱ στεναγμοὶ, τὰ πένθη, αἱ ἀραὶ· εἶναι τάλαιναί μητέρες τὰ τέκνα τῶν ζητούσων ἐν ὀλολυγμοῖς, κόρραι ὄρφαναι λυσίκομοι τὴν τεκοῦσαν ἀναζητοῦσαι, σύζυγοι τὰς συμβίβων ἀπολέσαντες, πατέρες γηραλέοι τὰ στηρίγματα, τοὺς υἱοὺς τῶν, ἰδόντες κατασυντριβομένους, δυστυχεῖς μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τῶν γονέων, συγγενῶν, τέκνων εὐρισκόμενοι καὶ ἐπὶ κλίνης θανάτου κείμενοι ἔρημοι, φλεγόμενοι, διψῶντες, κατακυανούμενοι . . . τοὺς γονεῖς, τὰ τέκνα τῶν κράζοντες μὲ μέλανα χεῖλη . . . εἶναι τὰ δάκρυα τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν ποιητοῦ, τοῦ Ζαλακώστα!

Σοὶ εἶπον τοὺς ὑπασπιστάς· ἂν δὲ ἐπιμένῃς καὶ κατὰ τ' ἄλλα νὰ γνωρίσης αὐτὴν, σὲ συμβουλεύω, ν' ἀποταθῆς πρὸς τὸν ἀστυνόμον ἐκεῖνον τῆς Μασσαλίας ὅστις, κατὰ τὴν τελευταίαν χολερικὴν ἐπιδημίαν, ἔλαβε τὴν ὑπερτάτην πασῶν τῶν εὐτυχιῶν νὰ ἴδῃ κατὰ πρόσωπον τὴν χολέραν.

— Ἀληθινὰ, τὴν εἶδε; — Μάλιστα, φίλτατε . . . ὡς λέγεται. Ὁ καλὸς διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας ἐκάθητο ἐπὶ πλατέος θρανίου, κύπτων ἐπὶ φακέλλου ἔγγράφων, ὅτε ἡ θύρα τοῦ γραφείου ἀνοίγεται, γυνὴ δὲ τις μελανοφοροῦσα, δυσάρεστον δ' ἔχουσα τὸ πρόσωπον, εἰσέρχεται βραδυποδῆτι καὶ ὡς ἤχώ τις λέγει πρὸς τὸν ἀποροῦντα καὶ κεχρηνῶτα ἀστυνόμον· — Καλὴ ἡμέρα.

— Καλὴ σας ἡμέρα, ἀπήντησεν ὁ ὑπάλληλος· τί μέ . . . θέλετε; — Ἦλθα νὰ σὰς ἐπισκεφθῶ. — Εὐχαριστῶ . . . πολὺ· ἀλλὰ . . . πῶς λέγεσθε; — Χολέρα, ἀπήντησε μηδιῶσα ἢ εἰσελθοῦσα. — Χολέρα! . . . καλῶς . . . ὠρίσατε . . . τί θέλετε ἄλλο; ἠρώτησε κάτωχρος ὁ ἀστυνόμος. — Νὰ μοὶ δώσετε ἕν ἔγγραφον λέγον, ὅτι ἔχω ἄδειαν νὰ μείνω τέσσαρας ἑβδομάδας εἰς Μασσαλίαν . . .

— Πολὺ . . . καλὰ. — Καὶ νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ χίλια πεντακόσια θύματα διὰ τὸν βωμόν μου. — Δὲν εἶναι πολλὰ; . . . — Μὴ μὲ κάμετε νὰ θελήσω περισσότερα. Θὰ μοὶ δώσητε λοιπὸν τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καὶ μετὰ τέσσαρας ἑβδομάδας θέλω ἔλθει νὰ λάβω τὸ διαβατήριόν μου, ὅπερ δὲν μοὶ ἀποδίδετε, ἂν τὰ θύματά μου ὑπερ-

βαίνωσι τὰ 1500. — Πολὺ . . . καλὰ . . . ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον σας, εἶπε τρέμων ὁ εὐτραφῆς διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας.

Πρὸς αὐτὸν λοιπὸν ἀποτάθητι, φίλε μου, ἂν παράδοξα ζητῶν θέλῃς νὰ μὴ ἀγνοῆς καὶ τὰ κατὰ τὴν Χολέραν, ἀφοῦ γνωρίζεις τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, τὰ κατ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον, τὰ κατὰ . . . χίλια τόσα.

Ἀλλ' ἀφήσωμεν πάντα ταῦτα· οὐδόλως ἀρμόζουσι κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, καὶ, ὡς ἀναμφιβόλως παρετήρησας, εἶναι βεβιασμένα πολὺ. Σοὶ τὰ ἔγραψα, διότι ἐπιθυμῶ νὰ γελᾶσω, νὰ διασκεδάσω τὸν νοῦν μου ἀπὸ βαρέων λογισμῶν, νὰ λησμονήσω ἐπ' ὀλίγον τὴν καινομένην θύελλαν. Ἀλλὰ ματαίᾳ προσπάθειᾳ γελῶ, πλὴν ὁ γέλως μου εἶναι μορφασμὸς μᾶλλον ὁμιλῶ ἐπὶ στιγμὴν περὶ ἄλλου ἀντικειμένου, ἀλλὰ τὸ φάσμα τῆς φθοροποιᾶς ταύτης νόσου ἐνώπιόν μου παρίσταται πάντοτε βλοσυρῶς ἀτενίζον· στρέφω καὶ ἀλλοῦ τὸ βλέμμα, πανταχοῦ ὅμως διακρίνω πρόσωπα κάτωχρα, μέτωπα πλήρη φροντίδων, ὀφθαλμοὺς ἐνδάκρυς, ἢ ἀνησυχίαν ἐμφαίνοντας, ὅλων δὲ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουσιν· « Ὁ Ἰψιστος ἔστω ἴλεως ἐν τῇ ὄργῃ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ καὶ δικαίᾳ! »

Ὁ Ἰψιστος ἔστω ἴλεως, καθόσον τὸ κακὸν προεχώρησεν ἀπειλοῦν τοὺς πάντας γέροντας, νέους, νεάνιδας, ἄνδρας, νήπια, οὐδένα λυπεῖται· περᾶ, καὶ ὡς ἀκάματος θεριστῆς θερίζει, οἱ δὲ στάχεις πίπτουσι σωρηδὸν ὑπὸ τὸ ἀμείλικτον δρέπανόν του. Ὀλίγοι ἀνεχώρησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ὅμως ἤρχισε νὰ διαδίδεται τὸ νόσημα, καὶ θὰ διαδοθῆ ἀκόμη, ἀφοῦ ἡ Κυβέρνησις τοῦ δυστυχοῦς τούτου τόπου περὶ παντὸς ἄλλου φροντίζει ἢ περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ· οὐδὲν μέτρον προφυλάξεως ἔλαβε, καὶ ἴσως οὐδ' ἐνταῦθα ἠθέλομεν σήμερον τυραννεῖσθαι τοσοῦτον, ἂν ἐγκαίρως καὶ δραστηρίως ἐφρόντιζε καὶ ἐνήργει. Ἡ ὑπερτάτη ἀρετὴ τῶν ἀρχῶν εἶναι ὁ ἐγωῖσμός, ὅστις ἐνταῦθα εὖρε θρόνον χρυσοπόρφυρον, καὶ δύναται νὰ ἐξακρήσῃ ἐντελῶς τὴν ἐπικινδυνωδестаτὴν ἐπιβροχήν του. Ὁ Δούναβις, χάρις τῷ Ἰψιστῷ, βέει μακρὺς, πλατὺς, ὁ δῆμαρχός μας ὅμως φοβούμενος, νὰ κατακουράσῃ τοὺς τόσους πυροσβέστας, καὶ λυπούμενος νὰ ἐξαντλήσῃ τὸν ποταμόν, τὸν δρόμον του μόνον κατατρέχει ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν, ἀφίνων τὴν ἐπίλοιπον πόλιν εἰς λίμνας κονιορτοῦ πνιγομένην, καὶ τοῦτο δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ διὰ νὰ θυμώσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ναυτικοῦ, ὅστις τὴν μουσικὴν τοῦ ναυαρχείου του (*sic*) μόνον ὅταν γευματίζῃ αὐτὸς παρ' αὐτῷ καλεῖ, ὅπως τῷ καταστήσῃ τὰ ἐδέσματα εὐχώνευτα, καὶ μὴ πάθῃ ὁ λεπτοφυὴς στόμαχός του.

Ἡ ἀσθένεια ἐν τούτοις λυμαινεται τὸν λαόν, οἱ κύριοι δὲ οὗτοι κατατρώγονται, ἂν οὐχὶ ὡς Καννίβαλοι, βεβαίως ὅμως ὡς στερούμενοι πνεύματος. Εἶναι ἀπερίγραπτος, φίλε, ἡ ἀναλγησία, ἣν ἐπέδειξαν κατ' αὐτάς οἱ τοῦ λαοῦ πατέρες. Εἰς πόλιν 35000 κατοίκων ἐν νοσοκομείον ὑπάρχει μόνον, μάλιστα σήμερον, ὅτε τὰ κρούσματα ὑπερβαίνουσι πάντοτε τὰ 120, οἱ δὲ ἐπισυμβαίνοντες θάνατοι οὐχὶ ὀλιγώτεροι τῶν 35! Καὶ οἱ φόροι ἐν τοσοῦτῳ ἀπαιτοῦνται, καὶ ὁ δυστυχὴς λαὸς δίδει ἀγογγύστως τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του μετὰ τοῦ αἵματος τῆς καρδίας του μεμιγμένον, καὶ τὸ Δημαρχεῖον ἔχει χιλιάδας φλωρίων εἰσοδήματα. Εἰς τοιοῦτον πληθυσμόν, κατὰ τοιαύτην ἀνηλεῆ ἐπιδημίαν, μόνον τέσσαρας ἰατροὺς διώρισε, καὶ τούτους μεθ' ὀπόσης δυσκολίας, μεθ' ὀπόσα λόγια!

Ἀλλ' ἔχουσι δίκαιον· πῶς ἄλλως νὰ σχηματίσωσι κολοσσιαίας περιουσίας, νὰ ἔχωσι κτήματα προσοδοφόρα καὶ τοσοῦτους θεράποντας μὲ γυμνάς τὰς κεφαλὰς ἐνώπιόν των ἰσταμένους; πῶς θὰ ὑπάγῃσι βραδύτερον εἰς Παρισίους; καὶ ἐκεῖ ἀπαξ εὐρισκόμενοι νὰ μὴ ἔχωσι πῶς νὰ δεῖξωσιν ὅτι εἶναι ἀρχοντες τῶν Ἡγεμονιῶν, κατασωτευόμενοι, σπαταλῶντες, χρεούμενοι καὶ ἐπὶ τέλους γυμνοὶ ἐπιστρέφοντες! . . . Αὐταὶ αἱ βδέλλαι ἐπὶ πολὺ θὰ ὑπάρξωσιν ἔτι πρὸς δυστυχίαν τῶν μερῶν τούτων, ἅτινα φυσικῶς πλούσια ὄντα, ὑπὸ πατρικὴν κυβέρνησιν ἠθέλον εἶσθαι πλήρη εὐδαιμονούντων κατοίκων, οὐδεὶς δὲ ἤθελεν εὐρίσκεισθαι ὁ κατακραυγάζων, ἐνῶ σήμερον ὁ κόσμος ὅλος εἶναι εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν δυσαρεστημένος. Ἡ πενία τοὺς πάντας ἐκύκλωσεν, ὑπάλληλοι δὲ, ἔμποροι, κτηματῖαι, χειρῶνακτες βλέπουσι, μαστιζόμενοι ἤδη, τὴν θέσιν τῶν ὀσημέραν χειροτερεύουσιν, μὴ ἐλπίζοντες βελτιώσιν εἰμὴ ἐκ ριζικῆς τινος μεταρρυθμίσεως.

Ἡ μικρὰ ἡμῶν Ἑλλάς εἶναι ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ἀπάσης, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, τὸ ἐπαινετὸν παράδειγμα, ὅπερ θέλουσι πολλὰ κράτη σήμερον νὰ μιμηθῶσιν, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ, ἀφοῦ τὸ κακὸν προεχώρησε πανταχοῦ. Ὡς γνωρίζεις, ἡ χολέρα ἐνέσκηψεν εἰς Ἀγκῶνα, εἰς Μασσαλίαν, εἰς πόλεις τινὰς τῆς Ἰσπανίας, λέγεται δὲ καὶ εἰς Μεδιόλιαν καὶ εἰς Βιέννην. Εἰς Ἀγκῶνα, ὡς ἀναγινώσκω εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐγένετο καὶ γίνεται μεγάλη θραῦσις, περὶ δὲ τὰς δώδεκα χιλιάδας κατοίκων ἀνεχώρησαν, ἐνῶ οἱ νέοι ἰατροὶ τῆς Ἰταλίας πανταχόθεν τρέχουσιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Οἱ ἰατροὶ, οἱ μὴ δειλιάσκοντες, οἱ κατὰ τὸν ὄρκον αὐτῶν καὶ τὴν συνείδησιν τὸ καθήκον τῶν ἐκπληρώσαντες, εἶναι σήμερον ὡς στρατιῶται ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῶν σημαίων τῶν πολεμουμένων, εἶναι ὡς σωτῆρες τῆς πατρίδος, εἶναι ἔτι πλέον, σωτῆρες τῆς δεινοπαθοῦσης ἀνθρωπότη-

τος, και ὁ κόσμος ὀλόκληρος ἀφείλει νὰ εὐλογήσῃ τοὺς ἀνδρείους τούτους, τοὺς ἐν μέσῳ φοβερωτάτου πυρὸς ὀρμώντας ἵνα ὁμοίων των λυτρώσωσι και ἀποδώσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν κλαίουσαν οἰκογένειάν του.

Οἱ πλειότεροι τῶν ἐνταῦθα ἱατρῶν ἡμῶν ἐκπληροῦσι μετὰ συνειδήσεως τὸ καθήκον των. Εἶναι ἀκάματοι, τρέχουσιν ὅπου καλοῦσιν αὐτοὺς, πολλοὶ δὲ ἀφείλουσιν αὐτοῖς ὅτι ἐπαναβλέπουσι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Ὡς ἐν Σμύρῃ, Ἀλεξάνδρεια και Κωνσταντινουπόλει, οὕτω και ἐνταῦθα ὁ φόβος δὲν λείπει. Γνωρίζω εὐκατάστατον τινα Βούλγαρον πληρόντα ἀνά δύο φλωρία ἱατρῶν τινα, ἵνα καθ' ἑκάστην ἐπισκέπτηται αὐτὸν, διότι κατὰ πᾶσαν στιγμήν φαντάζεται πόνους εἰς τὸ ὑπογάστριον, εἰς τὸ στήθος, εἰς τὰ πλευρὰ, εἰς τοὺς μὴνυγγας, εἰς τὸν δάκτυλον, εἰς τὰ χεῖλη.

Σοὶ διηγήθη τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἀστυνόμου τῆς Μασσαλίας, ἀλλὰ δὲν σοὶ εἶπα και τὸ τέλος. Μετὰ τὰς ὀρισθείσας τέσσαρας ἐβδομάδας ἡ Χολέρα παρουσιάζεται εἰς τὸν Ἀστυνόμον, φαιδρὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον και ζητοῦσα τὸ διαβατήριον. — Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς τὸ δώσω, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος, ὅστις τὴν φορὰν ταύτην ἦτο ἰσχνός. — Καὶ διατί; ἠρώτησεν ἐκείνη.

— Διότι τὰ θύματα εἶναι πλείονα τῶν 3500, ἐνῶ ἡμεῖς μόνον 1500 προσδιωρίσαμε. — Πᾶ! πᾶ! — Πῶς; γελάτε; . . . ἀνέκραξεν ὁ Ἀστυνόμος. — Πᾶ! πᾶ! πῶς νὰ μὴ γελάσω; Σᾶς ὀρκίζομαι, Κύριε, μὰ τὸ δρέπανόν μου, ὅτι μόνον 1500 ἔλαβον μετ' ἐμοῦ, ὁ δ' ἄλλος ἀριθμὸς εἶναι θύματα τοῦ ἀδελφοῦ μου φόβου και τῶν ἱατρῶν.

Ὁ Ἀστυνόμος ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ τὸ διαβατήριον.

Ὁ φόβος λοιπὸν συντείνει πολὺ εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην, και βεβαίως θ' ἀνέγνωσας τὸ ἀνέκδοτον ἐκεῖνο τῆς « Ἑπταλόφου » καθ' ὃ κακοῦργός τις προτιμήσας τῆς δεκαετοῦς φυλακίσεως τὴν ἐξάπλωσίν του δύο μόνον ὥρας ἐπὶ κλίνης, ἢν τῷ παρῆσταν ὡς κλίνην ἀποθανόντος τινὸς ἐκ χολέρας, ἀλλὰ φοβούμενος, και ἐκ τοῦ φόβου μὴ κλείων τοὺς ὀφθαλμοὺς, αἰσθάνεται αἴφνης πόνους δριμύεις εἰς τὴν κοιλίαν και ἐκβάλλει φωνὰς μεγάλας· ὁ ἱατρός τρέχει καγχάζων, καθότι ἡ κλίνη ἦτο ἡ ἰδική του· ὁ δὲ κακοῦργος ἠσθένησε.

Δὲν θέλω, φίλτατέ μοι, νὰ σοὶ ἀπαριθμήσω τὰ καθ' ἑκάστην, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ, πίπτοντα θύματα, διότι και εὐκολὸν δὲν εἶναι· σοὶ λέγω μόνον, ὅτι ἡ χθὲς ἦτο ἀποφράς ἡμέρα, καθότι ὑπὲρ τὰ 180 ἦσαν τὰ κρούσματα, οἱ δὲ θάνατοι ὑπὲρ τοὺς 65. Εἶναι ὁδοὶ δι' οὐ διαβαίνων οὐδὲν ἄλλο ἀκούεις εἰμὴ κλαυθμοὺς και ὀλολυγμοὺς, οὐδὲν ἄλλο

βλέπεις ἢ πενθηφοροῦντα πρόσωπα. Μητέρες ἐντὸς μιᾶς και τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπώλεσαν τρία ἢ και τέσσαρα τέκνα, οἱ και δὲ ἀρκετοὶ ὀλοτελῶς κατεστράφησαν. Μὴ νόμιζε ὅτι ἐνταῦθα συνεστήθησαν ἐστιάτωρια δωρεάν, ἐν οἷς ὁ πένης λαὸς νὰ εὐρίσκη ὀλίγον ζωμὸν καθαρὸν και μικρὸν τεμάχιον νωποῦ κρέατος, ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν στόμαχόν του· ἐδῶ μεταγγίζονται χιλιάδες φλωρίων στρογγύλων εἰς τὰ ταμεία, ἀλλ' οὐ φροντὶς ἱπποκλειδῆ ἄλλη ἢ περὶ διαρπαγῆς ἀσυστόλου και ἀνιέρου τοῦ δημοσίου πλοῦτου· και αὐτοὶ οἱ Ῥωμοῦνοι τ' ὀμολογοῦσιν.

Οἱ ἱατροὶ λέγουσιν ὅτι ἀκόμη εἰς τὴν ἀκμὴν δὲν ἐφθάσαμεν, ἀλλὰ προσεγγίζομεν και ἀφοῦ εἶναι νὰ γίνῃ τὸ κακὸν, ἃς γίνῃ τὸ ταχύτερον, ὅπως ἀπαξ λυτρωθῶμεν. Μέχρι σήμερον τὰ κρούσματα και οἱ θάνατοι συνέβησαν παρ' ἐκείνοις οἴτινες, μηδεμίαν ἐτήρησαν δίαιταν, παρὰ τῷ ὄχλῳ, ὅστις και πτωχὸς εἶναι και εἰς μέγαν βαθμὸν ἀμαθῆς. Προχθὲς ἔλεγον εἰς γυναῖκά τινα νὰ μὴ ἐξέρχεται γυμνὸς πους λίαν πρῶτῃ και νὰ μὴ τρώγῃ ὅ,τι εὐρίσκει· αὐτὴ δὲ ἀπαντῶσα εἶπεν·—Ἐὰν ἦναι ν' ἀποθάνω, και εἰς κουτὶ νὰ μὲ βάλῃς, θ' ἀποθάνω.

Ὁ Πατριάρχης κάλλιστα ποιῶν ἀνέβαλε τὴν νηστείαν τοῦ Αὐγούστου, ἀλλ' ὀλίγοι ἐκ τοῦ χύδην λαοῦ ἤκουσαν τὴν πρόσκλησίν του· και ἐν τούτοις καθημερινῶς βλέπουσιν, ὅτι πολλοὶ δίδουσι τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν και ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἶναι δὲ πολὺ παρήγορον, ὅτι οὐδὲν ἠκούσθη κρούσμα ἐπὶ προφυλακτομένων, και πιστευσόν με, ἐφέτος οὐδὲ σταφυλῶν θὰ γευθῶμεν, οὐδὲ μῆλων, οὐδ' ἄλλων ὀπωρῶν ἀν και εἶναι ἄφθονοι, διότι τὰ πάντα ἀπεσκορακίσασμεν. Ἐν τῇ πόλει ὅμως πωλοῦνται εἰς γωνίας τινὰς, ἀγνωστῶν ἀν κρυφίως ἢ ὄχι. Τὴν ἡμέραν δύναται τις νὰ ἴδῃ και φίλον του τινά· αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, εἰ και χαλαρωμέναι, δὲν ἔπαυσαν ἐντελῶς· ἀλλ' ἀπὸ τῆς 8 ὥρας τῆς ἐσπέρας πάντες κατακλείονται εἰς τὰς οἰκίας των· πλην δὲ τῶν κεντρικωτέρων ὁδῶν, ἐν αἷς ὑπάρχει κίνησις τῆς ὀχημάτων, ἱατροῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον φερόντων, αἱ ἄλλαι εἰσὶ και ἔρημοι και σιωπηλαί.

Δὲν εἶμαι τόσῳ δειλός, και ἴσως δὲν τὸ ἀγνοεῖς· ἐν τούτοις, φίλτατέ μοι, προχθὲς ἐπιστρέφων οἶκα· δε ἐκ τινος φίλου μικρὸν ἀσθενούντος, και διασχίζων τὴν πλατεῖαν ὁδὸν, τὴν παρὰ τὸν *Δημόσιον Κήπον*, μηδένα δ' ἀνθρώπον βλέπων, ὕλακάς δὲ δυσχερεῖς κυνῶν και κύνας ἀκούων και διακρίνων, ὑπ' οὐρανὸν σκοτεινὸν περιπατῶν και κατὰ νοῦν φέρων τὰ ὅσα περὶ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πανωλεθρίας ἔμαθον, ἐφοβήθη· και ὅτε ἐπάτησα τὸν οὐδὸν τῆς θύρας τοῦ οἴκου μου νύχαριστήσα τὸν Θεόν, ὅτι δὲν ἐπαθὰ τι καθ' ὁδόν.

Γέλα, φίλε μου, διὰ τοῦτο· ἀλλὰ κ' ἐγὼ ἐγέλων ἀναγινώσκων τὸν φόβον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει· σήμερον ὅμως δὲν γελῶ, και, ἀν ἤθελον, δὲν θὰ ἠδυνάμην· εὐρίσκομαι κεκλεισμένος ἐν τῇ οἰκίᾳ και σοὶ γράφω τὸ μέγα τοῦτο γράμμα, ὅπερ δὲν θέλει σ' εὐχαριστήσῃ, ἀναμφιλέκτως. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔλεγε δὲς μοι πᾶ σὺ και τὴν γῆν κινήσω· οἱ ἐνταῦθα ὅμως φωνοῦσι· δὲς μοι πᾶ κρυθῶ και τὴν ροῦσον ἀποσοθήσω! Οἱ και πολλοὶ γνωστῶν μοι προσώπων ἐγένοντο ὡς λοιμοκαθαρθήρια, οὐδεὶς δ' ὁ δεκτὸς ἐν αὐτοῖς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, και δι' ὑποθέσεις ἀκόμη. Χθὲς και σήμερον λιτανεῖται ἐτετέλεσθησαν ὑφ' ὄλου τοῦ κλήρου ἐντὸς και ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὁ Ἰψιστος δὲ εἶθε φανῆ ἴλεως ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ και δικαίᾳ! . . .

Τελειῶ, φίλτατε, τὴν ἐπιστολήν μου, και ἐκ βᾶθους καρδίας σοὶ λέγω, ὑγίαινε! Ἡμεῖς ὑποφέρομεν ἐνταῦθα, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἡμῶν, ἡ μυρία ἄλλα πικρὰ ποτήρια καθ' ἑκάστην πίνουσα, εἶθε μὴ πάθῃ! Προσεύχου και δι' ἡμᾶς, ὡς ἡμεῖς δι' ὑμᾶς, και εὐχου νὰ δυνηθῶ ζῶν νὰ σοὶ γράψω βραδύτερον ἐτέρως ἐπιστολάς χαρὰς και γελῶτων.

(Ἐπιτετα ὑστερογράφου.)

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥΣ.

ΜΑΚΤΑΛ ΕΛ ΑΡΑΜΠ

Η

ΣΦΑΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ.

Ἐκ τοῦ Καρμήλου τὴν 16 Αὐγούστου 1865.

Τῇ διευθύνσει τῆς Παρδώρας.

Καταχωρίσατε, ἀν τὸ ἐγχερίετε, τὸ ἀκόλουθον ἀρθρίδιον εἰς τὸ ἀξιότιμον φυλλάδιόν σας. Εἶναι διήγημα ἀνεπιτήδευτον, και τοιοῦτον οἶον χθὲς τὸ ἤκουσα παρὰ δύο αὐτοπτῶν μαρτύρων. Ὁ εἰς εἶναι ὁ Σέχης τῶν Χριστιανῶν τῆς Αἴφρας (χωρίου ἐπὶ τοῦ Καρμήλου), ὁ δὲ ἕτερος γραῖα Βεδουῖνα ὀνομαζομένη Ἐμ. Μωχάμετ (Μήτηρ τοῦ Μωάμεθ) (*).

Ἡ οἰκογένειά μου κατοικεῖ προσωρινῶς εἰς Αἴφραν και ὡς εἰκὸς πᾶσαν Κυριακὴν ἐπισκέπτομαι τὸ χωρίον. Προχθὲς ἀφείς πολὺ ἀργὰ τὴν Κάϊφραν ἐπλανήθη νύκτωρ εἰς τοὺς ἐλιγμούς τοῦ ὄρους, και θὰ ἦτο ἴσως ἀδύνατον νὰ φθάσω πρὸ τῆς ἡμέρας εἰς Αἴφραν, ἀν κατὰ τύχην δὲν διέκρινα εἰς μικρὰν κατάσκιον κοιλιάδα φυτὰ τινα. Ὁδήγηθεις παρ αὐτῶν

(* Οἱ Ἀραβες, Χριστιανοὶ και Τοῦρκοι, λαμβάνουσι τὸ ὄνομα τοῦ τέκνου των ἄμα ὡς γεννήσωσιν. Διὸ προσπαροῦνται ὁ πατὴρ τοῦ Νάσσερ· ἡ μήτηρ τοῦ Νάσσερ· ὁ πατὴρ τοῦ Μωάμεθ· ἡ μήτηρ τοῦ Μωάμεθ και καθεξῆς.

εὐρέθην εἰς σκηναὺς Βεδουῖνων μικρὰς τινος ὀμάδος· ὅτε δὲ ἐγαύρισαν οἱ σκύλοι ἤλθε πρὸς ἐμὲ ὁ Σέχης και ἀκούσας με· εἰπόντα ὅτι ἦμην φίλος ἀπῆντησε· Πολλὰ πλοῦτη και μεγάλη οἰκογένεια εἰς τὸν ξένον, ὅστις τιμᾶ τὴν σκηνήν!

Γάλα, ὄξυνόγαλον και αὐγά ἀμέσως παρετέθησαν ἐμπρὸς μου και δὲν θὰ συγκατένευεν ὁ ξενίζων με νὰ με συνοδεύσῃ μέχρι τοῦ χωρίου, ἀν δὲν τὸν ὑπεσχόμην ὅτι ἤθελα ἐπιστρέψῃ τὴν ἐπαύριον ὅπως σφάξῃ ἔριφον εἰς τιμὴν μου. Λαθὼν τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἐσύριξεν εἰς τὴν πλησίον εὐρισκομένην φορβάδα, ἐπήδησεν εἰς αὐτὴν και με συνώδευσε μέχρι τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ τὸν ἠρώτησα νὰ μοὶ εἴπῃ πῶς ὀνομάζεται τὸ μέρος ὅπου ἦτον ἐσκηνωμένος. — Ὅλοι τοῦ χωρίου οἱ κάτοικοι τὸ γνωρίζουν, ἀπεκρίθη, ἐπειδὴ αἱ σκηναὶ μας κατ' ἔτος πρὸ τοῦ φθινοπώρου δὲν ἀφίουν τὸ Μάκταλ ἐλ-Ἀραβ.

Τὴν ἐπαύριον πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν μου παρεκάλεσα τὸν γέροντα Σέχην τοῦ χωρίου Ἰῶβ Τέλχαμην νὰ με συνοδεύσῃ ἕως εἰς τοῦ φιλοξένου Βεδουῖνου. Καθ' ὁδὸν τὸν ἠρώτησα διατί τὸ μέρος ἐκεῖνο ὀνομάζεται Σφαγεῖον τῶν Ἀραβῶν. — Ὅλιγον ὑπομονή, μοὶ εἶπε, και θέλω διηγηθῆ τοῦτο ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν σκηνήν τοῦ φιλοξενήσαντός σε χθὲς. — Μετὰ μιᾶς ὥρας σχεδὸν ἱππασίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς σκηναὺς και πάντες οἱ Βεδουῖνοι, ἄνδρες τε και γυναῖκες, ἐξῆλθον εἰς προὑπάντησίν μας. Ἐν βραχεὶ χρόνῳ διαστήματι προητοίμασαν πρόγευμα ἐκ καφέ, γάλακτος, βουτύρου και μέλιτος· με γίστην δὲ δυσκολίαν ἐπέισαμεν τὸν ἀρχηγὸν νὰ μὴ σφάξῃ κάμηλον διὰ νὰ μᾶς φιλοδώρησῃ, ἀλλὰ μόνον ἔριφον.

Ἐν τῷ μεταξύ τοῦτο ὁ Τέλχαμης μοὶ ἔδειξε γραῖαν τινά, ἥτις σιωπῶσα μόνη ἐκάπνιζε με σοβαρότητα. « Ἴδου, μοὶ εἶπε, τὸ μόνον ἐπιζήσαν ὄν ἐκ τῶν Ἀραβῶν οὗς οἱ Γάλλοι ἐσφαζαν εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Πλησίασε, ἀδελφῆ, θὰ διηγηθῶ εἰς τὸν ξένον τὴν ἱστορίαν τῶν πατέρων και ἀδελφῶν σου. Ἡ γραῖα ἐστρεψε πρὸς ἐμὲ τοὺς ἔτι ζωηροὺς ὀφθαλμούς της, και ἀφοῦ ἐξέτασεν ἐπὶ μικρὸν τὴν φυσιογνωμίαν μου, ἐνθάρρυνθεῖσα ἐπλησίασεν· ὁ δὲ Τέλχαμης ἤρχισεν οὕτως.

« Ἐξ ἀμνημονούτων χρόνων ἐσκήνωσεν ἐνταῦθα φυλὴ Βεδουῖνων.

» Ὅτε ὁ μετὰ τοῦ Βουναπάρτη (*) Γαλλικὸς στρατὸς ἐπολιόρκησε τὴν Ἀκρην, ὁ Κλέβερ ἐστρατοπέδευε μετὰ σώματος στρατιωτῶν εἰς τὸ χωρίον Σεφάμερ. Ὁ στρατὸς ἐν γένει ἔπασχεν ἔλλειψιν τροφῶν. Εἰς τῶν Χριστιανῶν κατοικίων τοῦ Σεφάμερ

(*) Οἱ Ἀραβες ἐν γένει ὀνομάζουσι τὸν Ναπολέοντα Α΄ Βουναπάρτη.

ἐνόματι Δαουδ-ελ-Ράσετ ἐπαγγέλλετο τὸν μεταπράτην πανικῶν· μεταβάς δ' ἐδῶ ἤρχησε νὰ πωλῆ πρὸς τοὺς Ἀραβί Βεδουίνοις, οἵτινες κατόικον εἰς πεντήκοντα σχεδὸν σκηνάς, καὶ ὡς ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ Καρμῆλου ἦσαν πλουσιώτατοι εἰς βόας καὶ ἄλλα ποιμνία. Δὲν γνωρίζω πῶς διενέχθη ὁ Ράσετ μετὰ τινος τῶν Βεδουίνων καὶ ἦλθεν εἰς χεῖρας ὁ Βεδουῖνος ἐξυλοφόρτωσε τὸν Ράσετ καὶ κακὸς κακὸν τὸν ἀπεδίωξεν.

Ὁ Ράσετ μετέβη εἰς τὸ Σεράμερ, καὶ προσεκλάυθη τῷ Κλέβερ· πῶς δὲ καὶ διὰ τίνων μέσων τὸν κατέπεισεν ἀγνοῶ· τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι τὴν ἐπαύριον πρὶν εἶτι ἐξημερώσῃ, ὑπὲρ τοὺς δικασίους Γάλλους ἵππεις διήλθον διὰ τοῦ χωρίου μας πορευόμενοι πρὸς τὸ Λεν-ελ-Βέδα ἢ Λευκὴν Κρίνην, ὡς τότε ὠνομάζετο τὸ σήμερον λεγόμενον **Maktal el Arab**. Τὸν θόρυβον ἀκούσαν τὸ χωρίον ὄλον ἐξύπνησε, καὶ ὁ πατήρ μου ἵππεύσας ἠκολούθησε τοὺς Γάλλους ἀπὸ μακρὰν· ἐγὼ δὲ νέος τότε, μάλιστα ἴδρωσε τὸ γένειόν μου ἔτρεξα κατὰ πόδας τοῦ ἵππου τοῦ πατρός μου. Ὅτε ἐφθάσαν οἱ Γάλλοι πλησίον τοῦ μέρους ὅπου ἐσκήνωναν οἱ Ἀραβες, εἰς αὐτῶν ἀνέβη ἐπὶ λορβίσκου, ὅθεν κατώπτευσεν ὅλην τὴν κοιλάδα, καὶ ὁ φαινόμενος οὗτος ἀρχηγός, ἔδωκε σημείον τι εἰς ὃ οἱ προσεκτικὸι στρατιῶται ἀμέσως ἐπερικύκλωσαν τὴν κοιλάδα καὶ ἤρχισαν τὸν πυροβολισμόν. Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην; Μεταβλίνοντες οἱ Ἀραβες ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸν ἄλλον πόνον, ἀπὸ τὸν προσωρινὸν εἰς τὸν αἰώνιον, μόλις ἐλάμβανον κενὸν νὰ ἐπικαλεσθοῦν ἀπελπιστικῶς τὸν Ἀλλάχ εἰς βοήθειάν των. Τί νὰ πολυλογῶ; εἰς βραχὺ χρόνον διάστημα ἀνδρες, γυναῖκες καὶ νήπια, ὅλοι τῶν σκηνῶν οἱ κάτοικοι ἦσαν ἄψυχα πτώματα.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ νεανὶς τις ἐκ τῶν Βεδουίνων εὐρέθη κατὰ τύχην μακρὰν τῶν σκηνῶν, ἔτρεξε πρὸς ἡμᾶς, καὶ δρᾶττουσα μεθ' ὀρμῆς τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου τοῦ πατρός μου, «*Σῶσόν με! ἐφώνησε, σῶσόν με, θεῖε, πάτερ τοῦ Ἀγιάμπ.*» Σιώπα, τέκνον, σιώπα τῆ εἶπεν ὁ πατήρ μου, καὶ καταβάς ἐκ τοῦ ἵππου του, τὴν ἐκρυψε μεταξὺ χαμοκλάδων, ἐνῶ δὲ ἀπεμακρυνόμεθα τοῦ χωρίου, πρῶσεξε, *Γαζάλη*, τῆ εἶπε, πρῶσεξε μὴν ἀφήσης τὴν κρύπτῃ σου πρὶν ἐγὼ ἔλθω. Ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν νὰ σὲ σώσω, κόρη μου.»

Ἡ γραῖα ἀκούσασα τὰς λέξεις ταύτας ἐφάνη δακρύσασα. «*Ἀληθινά; ἠρώτησα.—Ἀληθινά, ἀπεκρίθη.—Ὁ δὲ Τέλαχμης ἐξηκολούθησεν.*»

«*Ἐν τούτοις οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἐδόθησαν εἰς τὴν ἀρπαγὴν τῶν βοῶν καὶ ποιμνίων. Ὁ κατηραμένος Δαουδ-ελ-Ράσετ ἔτρεχε μεταξὺ τῶν σκηνῶν καὶ ἤρχεζεν πᾶν τὸ τυχόν. Εἰς τὸ διάστημα*

τοῦτο εὐρὼν τὸ χρυσόπλεκτον μανδύλιον τοῦ ἀρχηγοῦ (ἀραβιστὶ Κεφίε) τὸ ἔβαλεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ εἰς σκηνὴν τινα μεταξὺ δύο σάκκων, ὅπου ἐγνωρίζε, φαίνεται, ὅτι ὁ πρὶν κύριος αὐτῆς ἐκρυπτε τὰ χρήματά του, ἠγωνίζετο κύπτων νὰ τ' ἀνακαλύψῃ. Εἰς τῶν Γάλλων στρατιωτῶν νομίσας ὅτι ἦτο ἐπιζήσας τις Βεδουῖνος ἐπυροβόλησε καὶ ἡ σφαῖρα τὸν διεπέρκεν ἀπὸ τῆς βράχως εἰς τὸ στήθος. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο γνωστὸν τὸ λάθος καὶ ὁ ἀρχηγός τῶν Γάλλων διέταξε νὰ μεταφέρουν τὸν τραυματῆν εἰς τὸ χωρίον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός μου, ὅπου τὴν ἐπαύριον ἐτελεύτησε θάνατον ἐπώνυμον, λαβὼν τὰ ἐπίχειρα τῆς προδοσίας του. Οἱ δὲ Γάλλοι ἀρπάσαντες τοὺς βόας, τὰ ποιμνία καὶ τὰς σκηνάς ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον *Σεράμερ.*»

Ὁ παλιὸς γέρον ἐσιώπησεν ἡ δὲ Ἐμ. Μωχάμετ προσέθεσε ταῦτα—*Ναί, ξένε, ἐγὼ εἶμαι ἡ Γαζάλη, ὁ γέρον Τέλαχμης ἐπέστρεψε τὴν νύκτα φέρων ψωμὲ καὶ νερόν, μετὰ πρέλαθεν εἰς τὸ χωρίον καὶ μετ' ἐπιστεύθη εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ Δροῦζου Ἀβούτ· μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας μετ' ἐπεμψαν εἰς τὸ Μάρζ-εβν-Ἄμερ ὅπου ἐσκήνωνεν ὁ ἐκ μητρὸς θεῖός μου, ὅστις μετ' ἀνέθρεψεν. Ἐλθούσα εἰς ὦραν γάμου δὲν συγκατετέθη νὰ ὑπανδρευθῶ πρὸς μ' ἐκείνον, ὅστις μετ' ὑπεσχέθη ὅτι θέλει κατοικήσει εἰς τὸ προσφιλέ μου τοῦτο μέρος, καὶ ὁ πατήρ τοῦ Μωχάμετ (ὁ σύζυγός μου) ἐφύλαξε τὴν ὑπόσχεσίν του. Θυγάτηρ τοῦ Σέχη τῶν Βεδουίνων τοῦ Λεν-ελ-Βέδα γεννηθεῖσα, θὰ ἀποθάνω μήτηρ τοῦ Σέχη φυλῆς εἰς τὸ ἴδιον μέρος κατοικούσης. Οἱ ἄνθρωποι μετ' ἀπωρῆσαν ὁ Ἀλλάχ ὅμως καὶ ὁ Μωχάμετ δὲν ἠθέλησαν νὰ χαθῇ ἡ πίστις των φυλῆ.—Καὶ λαβούσα με ἐκ τῆς χειρὸς μετ' ὠδήγησεν εἰς ὀλίγον ἀπέχον σπήλαιον πλήρες ἀνθρωπίνων ὀστέων.—Ἴδου με εἶπεν ὁ τάφος τῶν πατέρων μου.*

Δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ χύσω δάκρυ κατανύξεως· τῆ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ γράψω τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔγραψα οἷον κατὰ λέξιν τὸ ἦκουσα.

E. Θ. ΜΑΡΟΥΤΖΗΣ.

ΤΟ ΕΚΒΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΚΕΡΑΤΙΩΝ ΩΣ ΚΑΦΕΣ.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους αἱ ἐφημερίδες τῶν Παρισίων ποιῶσι λόγον περὶ τῆς εἰσχωγῆς νέου τινὸς ποτοῦ ἀντικαθιστῶντος τὸν καφέ. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκβράσματος τοῦ καρπού τῆς κερατωνίας, ἢ τοῦ τῶν χαρουπίων, φρυγομένων καὶ μεταβαλλομένων κατόπιν εἰς κόκκιν, ἐκβράσματος κατασκευαζομένου ἀπα-

ραλλάκτως ὡς τὸ τοῦ καφέ· καὶ οὐ μόνον δὲν παρεχει τὰ ἄτοπα τούτου, ἀλλὰ καὶ συσταίνεται ἡ παραδοχὴ του ὑπ' ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ εἰδικῶν, ὑπὸ τὴν διττὴν ἐποψίν τῶν υγιεινῶν ἰδιοτήτων καὶ τῆς εὐθυσῆς προσκλήσεώς του. Συσταίνεται οὐχ ἦττον καὶ ἡ ἀνάμιξις του μετὰ τοῦ καφέ, διότι οὐδετερόνει τὰ διεγερτικὰ ἀποτελέσματα χωρὶς νὰ ἀλλοιῇ τὸ ἄρωμα αὐτοῦ, καὶ ἡ μετὰ τοῦ γάλακτος ἰδίως· ἀνάμιξις ὡς τροφῆς υγιεινῆς, ἡδεῖας καὶ ἐξαιρέτως ὠφελίμου εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία.

Τῆς νέας χρήσεως εἰς ἣν κέκληται ὁ ἄχρι τοῦδε ἐπὶ μετριωτάτῳ τιμήματι διδόμενος καρπὸς οὗτος (1) δυναμένης μετ' οὐ πολὺ νὰ γενικευθῇ, δὲν ἐνομίσαμεν ἀσκοπον νὰ μνημονεύσωμεν περὶ αὐτῆς ἐνταῦθα, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον οὗτος παράγεται εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ ἐν Κύπρῳ ἰδίως, ἐνθα εἰσὶ καὶ τὰ τῆς ἀρίστης ποιότητος χαρουπία.

Ἴδου πῶς ἀποφάσεται περὶ τοῦ πράγματος ὁ ἰατρός κύριος Ἑρρίκος Ρουά (Dr. Henry Roy) ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν νοσοκομείων τῶν Παρισίων. (*Gazette des Hôpitaux Civils et Militaires*) ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 καὶ 7 Μαΐου τρέχοντος ἔτους.

«*Λέγεται ὅτι ὁ Γάλλος προπορεύεται πάντοτε κατὰ τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι γενικῶς παραδεδειγμένη καὶ τόσον ἐρριζωμένη εἰς τὸ πνεῦμα ὄλων, ὥστε πᾶσα ἀπόδειξις ἀποβίνει περιττή· τὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον, δεδικασμένον. Δὲν προτίθεμαι νὰ ἀντεπεξέλθω κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' εὐρίσκω οὐδὲν ἦττον παράδοξον ὅτι ἡμεῖς ὀλίγον μεριμνῶμεν περὶ τῶν ξένων ἠθῶν καὶ ἐρριζόμεθα σπανίως πρὸς τῶν γειτόνων λαῶν ὅ,τι ἀπαντῶμεν ἀρμόζον ἡμῖν! Ὅ,τι δὲν εἶναι ἡμέτερον, οὐδ' ἐντελές οὐδὲ καλὸν θεωροῦμεν. Δυσὶν λοιπὸν θάτερον ἢ ὁ Γάλλος ἔχει ἀλαζονείαν ἀδάμαστον, ἢ εἶναι εἰς τὸ μὴ περικιτῶν ἀδιάφορος.*»

«*Ἐν τῷ μετὰ ἐκπλήττει ἐν τούτοις, καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ἔχομεν τὴν ἀπλοϊκὴν εἴξιν νὰ θεωρῶμεν ὡς πρωτοφανές ὅ,τι τινὰ μίλια μακρὰν τῶν μεσογειορρῦτων ἀκτῶν μας κοινώτατον θεωρεῖται καὶ εἶναι πρᾶγμα. Ἐν Ἀλγερίᾳ λ. χ., Ἰταλίᾳ, Ἰσπανίᾳ ἢ Αἰγύπτῳ, τὰ κεράτια εἶναι τόσον κοινῆς χρήσεως ὅσον ἐν Παρισίῳ ὁ ἐκ σίτου ἄλευρος. Οἱ περιηγηθέντες μόνον οἰδασι περὶ τοῦ πράγματος.*»

«*Τὴν παρελθούσαν δευτέραν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον, καὶ τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν τῆς ἱατρικῆς Ἀκαδημίαν, σπουδῆιον ὑπόμνημα ἐκοινοποιήθη παρὰ τοῦ Κ. Πρεβέ περὶ τῶν κερατίων, τῶν βοτανικῶν καὶ χη-*

(1) 15—16 λεπτά τὴν ὀκτὴν εἰς τοῦ; τόπου; τῆ; παραγωγῆς του.

μικῶν χαρακτῆρων των, καὶ τῶν υγιεινῶν καὶ θρεπτικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων. Οἱ παρευρεθέντες, κατὰ τὴν προσαγωγὴν, ἐφαίνοντο ἐρωτῶντες ἀλλήλους ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐξωτικῶν τινος προϊόντος, περὶ δώρου προσενηχθέντος τῷ αὐτοκράτορι ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ἰαπωνίας· τὸ πρᾶγμα ὅμως, καὶ τοι μὴ ἔχον οὕτω, ἦτο ἐν τούτοις σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ καὶ ἔνεκεν τῆς ἀρμοδιότητος ἡμῶν, ἐζητησάμεθα τῆς τιμῆς ἵνα ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινα.

«*Ἡ Κερατονία, (Ceretonia Siliqua) ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ὀσπριωδῶν καὶ τῆς φυλῆς τῶν ὑπεκλείπων, εἶναι δένδρον ἰδίως φυόμενον ἐφ' ὅλης τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου. «Τὰ φύλλα τῆς, λέγει ὁ κύριος Πειέν (Payen) (τοῦ Ἰνστιτούτου) εἰσὶν ὑπόπτερα, περιττά, (impaires), μετὰ φυλλάρια μεγάλα καὶ στιλβᾶ. Τὰ ἄνθη τῆς μικρὰ, πολύγαμα, διατεθειμένα κατὰ λεπτοὺς στάχεις. Τὰ κεράτια τῆς, ἅτινα φαίνονται μετὰ τὰ ἄνθη, σχηματίζονται μακρὰ, χονδρὰ, συμπεπυκνωμένα, μικρὸν τι καμπύλα, εὐσάρκα ἐντός, περιέχοντα ἱκανοὺς κόκκους λισσοῦς. Ἡ ζύμη τοῦ καρποῦ εἶναι σαρκώδης, γλυκεῖα, ζαχαρώδης καὶ θρεπτικὴ. Τὰ μικρὰ παιδία καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς κατωτέρας τάξεως τὰ τρώγουσιν εὐχαρίστως, καὶ ὅπου τὸ δένδρον τοῦτο ἀφθονεῖ, τρέφουσι καὶ τὰ οἰκιακά των ζῶα μετὰ κεράτια.» Αἱ παρατηρήσεις τοῦ κυρίου Πειέν εἰσὶν ἀκριβεστάται, καὶ ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ἡμεῖς τὴν ὀρθότητά αὐτῶν. Ὅσοι μεταχειρίζονται τὸν καρπὸν τοῦτον ἔχουσιν ἅπαντα τὰ φαινόμενα τῆς κλητῆς ὑγείας, καὶ δὲν φέρουσιν ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν των, ὡς οἱ ἐπίκει τῶν παρ' ἡμῖν μεγαλοπόλεων, τὰ εὐδιάκριτα στίγματα τῆς ἐλαττωματικῆς καὶ ἀνεπαρκούς τροφῆς.*

«*Ἐν Καίρῳ πωλεῖται ποτόν τι γλοιῶδες κατασκευαζόμενον ἐκ χαρουπίων· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ τούτων κυριώτερον κέρδος προέρχεται ἐκ τῆς διυλίσεως οἰνοπνεύματος ὅπερ, ἔνεκα τῆς εὐαρέστου γεύσεως καὶ τῆς ζαχαρώδους οὐσίας του, κατέστη ὀνομαστόν.*»

«*Τὰ κεράτια πλέον ἢ ἅπαξ ὑπέστησαν τὴν ἀνάλυσιν παρὰ τῶν χημικῶν, καὶ ἐσχάτως παρὰ τοῦ Καθηγητοῦ κυρίου Chevalier, τῆς ἀνωτέρας φαρμακευτικῆς σχολῆς. Ἐκ τῶν ἀποπειρῶν τούτων προέκυψεν ὅτι περιέχουσι στυφικὴν οὐσίαν (tanin), ζάχαριν, γόμμη, κυκκιδικὸν ὄξύ, μικρὰν δόσιν λιπαρῆς ὕλης κτλ. Τὰ κεράτια ταῦτα εἰσὶ πλακωτά, μελαγχροινά, μακρὰ ἀπὸ 15 ἕως 30 ἑκατοστόμετρα, ἔχοντα γεῦσιν εὐάρεστον καὶ ζαχαρώδη.*

Τὰ πρᾶγματα εἶχον οὕτως ἀφ' ὅτου ὑπάρχη κόσμος, ἀλλ' ἰδού ὅτι ὁ κύριος Πρεβέ παρεδόθη εἰς ἐνδεδεχθεῖς μελίτας, καὶ κατώρθωσε, μετὰ τὰς ἀποπείρας τὰς πλέον ποικίλας καὶ εὐφρεῖς, νὰ φρούξη (καθουρδίση) τὰ κεράτια, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ οὐσίαν ὁμοίαν

της του τρυπτού καφέ, αναδίδουσαν ηδύ άρωμα, και ητις κατασκευαζομένη δια του ύδατος, παράγει εγχυμά τι, χρωματισμένον και ζαχαρώδες, ευάρεστον γεύσεως. Το εκβρασμα τουτο, λέγει ο κύριος **Chevalier**, όπερ επανειλημμένως εγεύθημεν, είναι άρεστότερον του ζαχαρώδους εκείνου του από της κιχώρης (βαδικίου): Δέν έχει τό ώχρον χρώμα, την άμυλοειδή γευσιν των κατασκευαζομένων ύγρων εκ των φρυγμένων και τρυπτών σιτηρών, δια των όποιων εζητήσαν να άντικαταστήσωσι τόν καφέ. Είναι πιθανόν, προστίθησι τό διακριμένον μέλος του συμβουλίου της ύγεινης, ότι άν καθ' ην εποχήν ήτο τόσω δυπρομήθευτος ο καφές, συνελάμβανον την ιδέαν της φύξεως των κερατίων άντικαθιστώντες δια της κόνεως αυτών τόν καφέ, ή σκευασία αυτή ήθελε μεγάλας επιτύχει. »

Είναι θλιβερόν τό διαλογίζεσθαι ότι αι εργατικαι τάξεις τρέφονται διηνεκώς με εγγύματα κιχώρης, μαύρην και πικράν παιπάλην, συνεχώς ήνωμέναν με πρᾶγμα εψημένον, ήμικαυμένον, με άποτρίματα ζαχαρώδεις, χῶμα, βαλάνους, παρατρίμματα κοκκινουλιών, άπομεινάριζ κυμίων ή λοβών φρυγμένων, κόκκιν γαιανθράκων κοκκινισμένην κτλ. κτλ. Είναι άρά γε γνωστόν πώς εστάθη δυνατόν ή κιχώρη να εισαχθή παρ' ημίν; Ο ήπειρωτικός αποκλεισμός, κατά τους πολέμους της αυτοκρατορίας, τόσω δύσκολον καθίστα την εισαγωγήν των άποικιακών, ώστε εδέησε να ζητηθή προϊόν έχον εξωτερικήν μετά του καφέ αναλογίαν, ένα πλανήση τους καταναλωτάς. Τότε ή κιχώρη προσήχθη εις τό εμπόριον ή ειρήνη συνωμολογήθη κατόπιν, και τά πλοία ήδυνήθησαν να εισκομίσωσιν ελευθέρως τά τρόφιμα όσον εστερούμεθα' άλλ' ή του δημοσίου γεύσις είχε διαστραφή ή νέα του καφέ εγκατάστασις ύπήρξε μονομερής, και ή κιχώρη ητις δέν ύπήρχε πλέον λόγος να είναι εν χρήσει, διετήρησεν ούδέν ήττον τά άστυκά της δικαιομάτιας.

Ο καφές θέλει μένει βεβαίως πάντοτε' άλλ' ιδού όποια τά σπουδαία πλεονεκτήματα, άτινα τό κεράτιον κατέχει άνκνιφρήτως επί του καφέ.

Είναι γενική παρατήρησις ότι ο καφές ερεθίζει τό κυκλοφορικόν σύστημα, ταχύνει τόν σφικμόν, επιφέρει άυπνίαν και παράγει πρόσκαιρον τεχνικήν τινα έμφύχωσιν. Τό κεράτιον, άπ' εναντίας, είναι μάλλον κτασταλτικόν, επανορθωτικόν προκαλεί θερμότητα ευάρεστον και ήδεϊν εις τό επιγαστρικόν κοίλωμα και ούδόλωσ επηρεάζει τόν ύπνον. Ο καφές διεγείρει, τάς εκκρίσεις των νεφρών, αυξάνει τό ούρος, και έχει τό μέγα άτοπον να παράγη την λευκοβροίαν εις τάς γυναίκας' τό κεράτιον συντελεϊ ισχυρώς, δια των ύγειων ιδιοτήτων του, να διατηρή ίσορροπίαν εις τάς κυριώτερας λειτουργίας της ζωής, και εκ τούτων μάλιστα δέν να συσταίνηται ως πολύτιμος

τροφή προς τάς γυναίκας, τάς νευρώδεις κράσεις, τους άρθρικούς και τους άσθενεις τους πάσχοντας από δυσουρίαν, ή τους φοβουμένους προς τό μέρος του εγκεφαλικού συστήματος υπεραύξησιν ενεργείας, ή ανάπτυξιν θερμογόνου. Ενι λόγω, τά διάφορα των δύο προϊόντων χαρακτηριστικά δύνανται να συγκεφαλιωθώσιν εν τῷ τόσω ακριβεί τούτω όρισμῳ' ο καφές είναι ερεθιστικός, τό δε κεράτιον τονικόν.

Οι μάλλον ευύβληπτοι και επιστήμονες Ιατροί, λέγει ο Κύριος Πρεβέ, δέν διατάζουσι να ευρωσιν εν τῷ αφεψήματι των κερατίων, πρώτης τάξεως τροφήν δια τά παιδιά' αι τόσω θερητικαί ιδιότητές του τό συσταίνουσι δια τά νεαρά εκείνα όντα, τά χρήζοντα επανορθωτικής ύγεινης.

Πλέον ή άπαξ εφραγον εν Κωνσταντινουπόλει εκ του καρπού της κερατονίας, και δέν εκπλήττομαι ότι κατόρθωσαν να φρύξωσι και μεταβάλωσιν αυτών εις κόκκιν, ποιούντες ούτω τροφήν ύγειαν, άδελαν, ευάρεστον, επιτυχώς άντικαθιστώσαν τόν καφέ, μη παρέχουσαν μηδέν των πολλών άτόπων των από της κιχώρης προξενουμένων, μη άπαιτούσαν ζάχαριν, και ευθηνοτάτην.

Τούτο τόσω μοι φαίνεται άπλουδ και κατορθωτόν, ώστε ερωτώ εκυτόν πώς ενωρίτερον δέν εσκεψθησαν να εκμεταλλευθώσι τό πολύτιμον τουτο προϊόν; Αν ο κύριος Πρεβέ επιτύχη εις τάς άποπειρας του, είναι βέβαιον ότι αξίαν παρέξει ύπηρεσίαν εις την δημοσίον ύγεινήν. Ο άνεμος εστω αυτών πρυμνήσιος.

Εκ Κύπρου

ΕΥΡ. Ν. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 15, 1865.

Η Βουλή ανέλαβε τάς συνεδριάσεις αυτής την 10 του μεσοϋντος' επειδή όμως όλίγοι βουλευται συνήλθον, των εργασιών δέν εγένετο έτι έναρξις.

Ο Βασιλεύς περιμένεται κατ' αυτάς' εν τοσούτω, επιθυμών ν' ανακουφήση τό κοϋφον ταμειον εδωρήσατο μεγαλοφρόνως τό τρίτον της άνκατομισθίας μέχρι νεωτέρας διαταγής. Εφημερίδες τινές ειπον ότι τό παράδειγμα τουτο πρέπει να μιμηθώσι και πάντες οι λειτουργοί του Κράτους' άλλά « τί είν' ο κάθουρας και τί τό ζουμί του; » Των ύπουργών ο μισθός είναι ανώτερος πάντων των άλλων, και όμως δέν αρκει εις συντήρησιν αυτών. Είν θέλωμεν άλλθινάς οικονομίας, γελοϊον είναι να καταφεύγωμεν, ως και άλλοτε ειπομεν, εις περιουχίσματα, άτινα

τό μεν δημοσίον δέν ωφελοϋσι, βλάπτουσι δε τους υπηρέτας αυτου' ως καταφέρωμεν γενναίαν την χειρουργικήν μάχησαν εκει όπου ή περικοπή δύνανται άνευ βλάβης να προμηθεύση εις τό ταμειον τρία και τέσσαρα εκατομμύρια δραχμών' άλλως και ημάς αυτους και τους άλλους άπατώμεν.

Η Κυβέρνησις εζητήσε παρ' της Ιονικής τραπεζής τριών ή τεσσάρων εκατομμυρίων δραχμών δάνειον' άλλ' ή εν Λονδίνω διοίκησις της τραπεζής δέν παρεδέχθη την αίτησιν. Δέν ειμεθα εκ των χειρεκακών των επιθυμούντων να παραλύωνται αι δυνάμεις των κυβερνήσεων, διότι προτιμώμεν της αναρχίας και τάς κακάς κυβερνήσεις' άλλά μη εύρίσκοντες πλέον να δανεισθώμεν, θέλωμεν αναγκασθή να ζήσωμεν οικονομικώτερον. Οικονομίαν δε άλλθην νομίζομεν μόνην την υποδειχθεισαν ανωτέρω.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΑΥΑΓΙΑ. Η εν τῷ Δουνάβει ευρωπαϊκή επιτροπή εδημοσίευσεν εσχάτως περιεργους ειδήσεις περι των από του 1855 μέχρι του 1864 συμβάντων ναυαγίων κατά τά στόμια και τά μέρη εκείνα του Δουνάβειος εις ά συγγάζουσι μεγάλα πλοία. Εκ των ειδήσεων τούτων εξαγεται ότι μετά την μετασκευήν και βελτίωσιν του στομίου του Σουλινά τά ναυάγια ήλαττώθησαν κατά τό ήμισυ' διότι ενῳ πριν συνέβαινον 65 τοις 0/0, κατήντησαν σήμεραν εις 39 τοις 0/0. Ελληνικά δε ιδίως πλοία τό μεν 1855 έναύγησαν 6, τό δε 1856, 7, τό 1857, 40, τό 1858, 2, τό 1859, 8, τό 1860, 4, τό 1861, 7, τό 1862, 6, τό 1863, 3, και τό 1864, 2, τό όλον 55.

ΑΙΜΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ. Εν τῷ διαστήματι της δευτέρας τριμηνίας του ενεστῶτος έτους κατέπλευσαν 141 έλλην. πλοία, τόνων 17,500, φέροντα ζυλείαν, καπνόν, άνθρακας, πορτογάλλια, καυσόξυλα, σίτον, βόας, ελαιον, κριθήν, πρόβια, οϊνον, κλ. αξίας 3,106, 650 δρ. Απέπλευσαν δε 123, τόν 25, 468, τά πλείστα μεν κενά, όλίγα δε έφερον λίθους, κεράμους, δέρματα, κλ. αξίας 998,750. δρ.

ΑΙΜΗΝ ΧΑΝΙΩΝ. Εντός της αυτής β' τριμην. κατέπλευσαν 59 έλλην. πλ. τόν. 1834, φέροντα σίτον, ζυλείαν, αίγας, πίθους, θειόχωμα, άλας, καυσόξυλα κλ. αξίας 151,700. Απέπλ. δε 75, τόν. 2020, τά πλείστα κενά, άλλα δε φέροντα πορτογάλλια και λεμόνια.

ΑΙΜΗΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ. Κατέπλ. εν τῷ αυτῷ διαστήματι 24, τόν. 872, φέροντα πίθους, θειόχωμα, σίτον, κλ. απέπλ. δε ίσους αριθμούς, και έφερον βαλάνους, σάπωνα και ελαιον.

ΑΙΜΗΝΟΣ. Κατά την αυτην τριμηνίαν κατέπλ. πλ. 71 φέροντα ελαιον, σάκχαρ, σίτον, άνθρακας, ζυλικήν, άλας, κατράμιον, λεμόνια, άλευρα κλ. αξίας 140,000 δρ. απέπλ. 66, φέροντα μαλλία, κριθήν, τυρόν και τά πλείστα κενά, αξίας 43,000 δρ.

ΜΕΛΙΤΗ. Τόν παρελθόντα Ιούλιον κατέπλ. 16 πλ. τόν. 1962 φέροντα χείρους, γαιάνθρακας, σίτον, ελαιόκουκα, κρόμμυα κλ. αξίας 518,885 δρ. απέπλευσαν 18, τόν. 1813, φέροντα πλάκας, έρμα, αξίας 49,000, τά πλείστα δε κενά.

ΝΕΑΠΟΛΙΣ. Την β' τριμηνίαν κατέπλ. 87, πλ. τόν. 18367, φορτίον έχοντα 315500 δρ. απέπλ. δε κενά 87, τόν. 18420, φορτίον έχοντα αξίας 253,000 δρ. Εισήγαγον σίτον, βρώμην, βαλάνους, πίτυρα, γαιάνθρακας, κλ.

ΚΑΣΤΕΛΛΑΜΑΡΕ. Εν τῷ αυτῷ διαστήματι κατέπλ. 209. τόν. 42,824 φέροντα σίτον αξίας 9, 528 δρ. απέπλ. 199. τόν. 41,959 τά πλείστα κενά, τά δε λοιπά φέροντα σίτον εκ 4,937,405 δρ.

ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ. Ο στόλος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας σύγκειται εκ των εξής πλοίων: *Τρίκροτα.* 4 ελικοφόρον.—1 ιστιοφόρον. *Δίκροτα.* 3 ελικοφόρα.—1 ιστιοφόρον. *Μονόκροτα.* 8 ελικοφόρα, των τα 5 θωρακωτά. *Δρόμωνες.* 9 ελικοφόροι.—4 τροχήλατοι.—2 ιστιοφόροι.

Πάρωνες. 6 ελικοφόροι.—1 τροχήλατος.—9 ιστιοφόροι, *Απόστολα.* 16 τροχήλατα. *Βάριδες.* 6 θωρακωτά. *Αιθερίδες.* 10 ιστιοφόροι. *Θαλαμηγά (Yachts).* 7 τροχήλατα. *Φορηγά.* 8 τροχήλατα.—6 ελικοφόρα.—30 ιστιοφόρα. 20 μικρά άτμοκίνητα εις ύπηρεσίαν του Ναυστάθμου.

17 έτερα ανήκοντα νυν εις τινα εταιρίαν θέλουσι παρεχρησθή τῷ Ναυστάθμῳ μετά την διάλυσιν αυτής.

Κατασκευάζονται δε 1 δίκροτον, 1 μονόκροτον, 4 δρόμωνες και 5 πάρωνες, τά πάντα άτμοκίνητα. Τό όλον 181 πλοία φέροντα 2500 τηλεβόλα διαφόρου όκλης.

Ο ΣΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΤΟΝ. Εις τό πρόβλημα, αν προϋπήρξεν ο σπόρος ή τό παράγον αυτόν φυτόν, άπαντα ο Φοριγάνος ότι, ο σπόρος δέν τείνει προς παραγωγήν του φυτου, άλλ' εμπεριέχει αυτό στοιχειώδως μεν, όλοσχερως δε. Ο σπόρος είναι ον τι νεονακκόμενον και ζηρόν, θ εν άρμονία περιστάσει άναπτύσσεται και δεικνύει τά διάφορα αυτου μέρη. Τό δε φυτόν τείνει προς ανάπτυξιν δια του σπόρου. Ο σπόρος άφ' εκυτου δέν εύρίσκεται εις ενεργείαν, άλλά παριστῆ διακοπήν ενεργείας' μόνον τό φυτόν είναι εις ενεργείαν, μόνον αυτό ενεργει προς παραγωγήν άλλου όμοειδους όντος, ενῳ ο σπόρος είναι άποτέλεσμα και ή παραγωγή αυτου άπαιτει την σύμπραξιν δύο οργάνων. Εικάζεται λοιπόν ότι ε-

πρωτοπλάσθη τὸ φυτὸν καὶ οὐχὶ ὁ σπόρος ὃν αὐτὸ παράγει. Τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν ὄρνιθα καὶ τὸ ὄδον αὐτῆς· ὅτι δηλαδὴ ἡ ὄρνις προϋπάρχει τοῦ ὄδου.

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΡΕΝΟΒΛΑΒΩΝ. Κατὰ τὸν ἀρχίατρον Πέτρον Μ. Ράβων ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἀναλογία τῶν φρενοβλαβῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν.

Ἐν Σκωτίᾳ εἰς φρενοβλαβῆς ἐπὶ 417, κατοίκων.

Ἑλβετία	»	446	»
Νορβηγία	»	550	»
Ἀγγλία	»	700	»
Βελγίω	»	816	»
Πρωσσία	»	1,000	»
Ὀλλανδία	»	1,233	»
Ἰσπανία	»	1,667	»
Γαλλία	»	1,733	»
Ἱρλανδία	»	2,125	»
Ἰταλία	»	3,698	»
Πεδεμοντίω	»	5,818	»

Κατὰ τὰς ἐπισήμους τῶν ἀρμοδίων ἐν Γαλλίᾳ ἀρχῶν πληροφορίας, οἱ φρενοβλαβεῖς αὐξάνουσιν ἀναλόγως τῆς ἐτησίας προσόδου τοῦ καπνοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1830 ἡ πρόσδος τοῦ καπνοῦ ὑπῆρξεν

	28,000,000	Φρενοβλαβεῖς	8,000.
1838	30,000,000	»	10,000.
1844	80,000,000	»	15,000.
1852	120,000,000	»	22,000.
1862	180,000,000	»	44,000.

Ἄξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἐν τῷ πίνακι δὲν καταλογίζονται καὶ οἱ φρενοβλαβεῖς τῆς Ἑλλάδος.

I. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΠΙΣΤΙΣ ΚΥΝΟΣ. Γάλλος τις ἔμπορος ἀπῆλθε ποτὲ ἐφιππος εἰς παραλαβὴν χρημάτων παρακολούθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ. Λαβὼν δὲ ταῦτα ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἴδια. Ὁ πιστὸς κύων, ὡσανεὶ ἐνόει τὰ αἰσθητά του κυρίου του, ἐσκίρτα καὶ ὑλάκτει συνεχῶς καὶ ἐφάνετο συμεριζόμενος τῆς θυμηδίας τούτου. Καταβὰς μετὰ τινος ὥρας ὁ ἔμπορος ὅπως ἀναπαυθῆ ὑπὸ τινος σκιάν, ἀπέθετο τὰ χρήματα πρὸς τινὰ φράκτιν· ὅτε δὲ μετὰ μικρὸν ἀνέβη τὸν ἵππον αὐτοῦ ἐλησμόνησε τὸν σάκκον. Ὁ κύων, κατανοήσας τὴν λήθην ἔτρεξε νὰ λάβῃ αὐτὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο βαρὺς ἦλθε πρὸς τὸν κύριόν του κραυγάζων καὶ ὑλάκτων. Ὁ ἔμπορος ὅμως οὐδὲν ἐνόησεν,

ἐνῶ τὸ ζῶον ἐπέμενε δάκνον τὸν ἵππον καὶ παρεμπόδιζεν αὐτόν. Ὁ Γάλλος ἐφοβήθη τότε μὴ ἔπαθεν ὁ κύων ὑδροφοβίαν, καὶ στραφεὶς παρετήρει ἂν ἐπινεγερὸν εἰς τὸ παρακείμενον βυάκιον· τὸ ζῶον ὅμως ἐξήκολούθει βαυζῶν καὶ δάκνον μετὰ πλείονος ὀρμῆς ἢ πρότερον. Θεέ μου! ὑπετονθόρυσεν ὁ τεθλιμμένος ἔμπορος, ὁ κύων μου κατελήφθη ὑπὸ ὑδροφοβίας· ἀλλὰ τί πρακτέον; Πρέπει νὰ τὸν ἀποκτείνω μήπως ἐπέλθῃ μεγαλύτερα δυστυχία. Καὶ τοῦ θάρρους! Ἄν συνήντων τινὰ, θὰ τὸν παρεκάλουν νὰ πράξῃ τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔργον. Ἄς μὴ ἀργῶ ὅμως μήπως γίνω θύμα τῆς λύπης μου! Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀνέσυρε πιστόλιον, καὶ μετὰ τρεμούσης χειρὸς ἐκένωσεν αὐτὸ κατὰ τοῦ πιστοῦ κυνός· πυροβολήσας δὲ ἀνεχώρησε. Τὸ δύστηνον ζῶον, καιρίως τραυματισθὲν καὶ κυλιόμενον εἰς τὸ αἷμά του, ἐπροσπάθει νὰ συρθῆ πρὸς τὸν κύριόν του, ὡσανεὶ νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτὸν δι' ἀγνωμοσύνην. Ὁ δὲ ἔμπορος τεθλιμμένος ἐκέντησε τὸν ἵππον. Ἐπὶ τέλους ἐνθυμηθεὶς τὸ σάκκιον τῶν χρημάτων καὶ θελήσας νὰ βάλῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα ἐξέπλάγη μὴ εὐρῶν αὐτό. Εὐθὺς ἀνεγνώρισε τὸ λάθος του, καὶ ἤρξατο καταρώμενος ἑαυτόν· «ὦ! πόσον εἶμαι δυστυχῆς, ἔλεγε, δὲν ἠδυνάμην ἄρ' ἄγε νὰ ἐννοήσω τὴν συμβουλήν, τὴν ὅποιαν τὸ πιστὸν καὶ ἀθῶον ζῶον μοι ἐδίδεν, ἀλλ' ἐθυσίασα αὐτὸ ἀδίκως διὰ τὸν ζῆλόν του!» Τότε στραφεὶς καὶ καλπάζων ἐφθασεν εἰς τὸν τόπον, ἔνθα εἶχεν ἐπαναπαυθῆ· ἀλλὰ τί εἶδες; τὸν ταλαιπώρον κύνα, ὅστις μὴ δυνάμενος ν' ἀκολουθήσῃ τὸν προσφιλεῖ, ἀλλὰ σκληρὸν κύριόν του, ἀπεφάσισε ν' ἀφιέρωσῃ καὶ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς εἰς ὑπηρεσίαν του. Ὅθεν ὄλως αἱματόφυρτος ἐκάθητο παρὰ τῷ σάκκῳ καὶ ἀγωνίων ἐφύλαττεν αὐτόν. Ἄμα δ' ὡς εἶδε τὸν κύριόν του, σείων τὴν οὐρὰν, ἐδειξε τὴν χαρὰν του, δὲν ἐδύνατο ὅμως καὶ νὰ ἐγερθῆ, καθότι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἐξέλιπον. Μάστιγν ἐπεριποιήθη αὐτόν ὁ κύριός του. Ὁ κύων ἐξέβαλε τὴν γλῶσσαν καὶ ἔλειξε τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου του, ἰδὼν δ' αὐτὸν εὐγνωμόνως ἐξέψυξεν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

N. A. ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 371 φυλλοδ. γρίφου.

Παιδεία μόνη κτῆσις ἀθάνατος.

ΓΡΙΦΟΣ.

ΤΗ

